

Aplikácia indikátora ekonomického sentimentu v prostredí malej otvorenej ekonomiky

Bakalárska práca

Vedúci práce:

Ing. Jaroslav Bukovina

Monika Ružbaská

Brno 2015

Pod'akovanie

Chcela by som pod'akovať vedúcemu svojej bakalárskej práce Ing. Jaroslavovi Bukovinovi za odborné vedenie práce, za všetky rady a poskytnuté informácie, za usmerňovanie, trpezlivosť a preukazovanú ochotu.

Čestné prehlásenie

Prehlasujem, že som túto prácu: „**Aplikácia indikátora ekonomického sentimentu v prostredí malej otvorenej ekonomiky**“ vypracovala samostatne a všetky použité pramene a informácie sú uvedené v zozname použitej literatúry. Súhlasím, aby moja práca bola zverejnená v súlade s § 47b zákona č. 111/1998 Zb., o vysokých školách v znení neskorších predpisov, a v súlade s platnou *Smernicou o zverejňovaní vysokoškolských záverečných prác*.

Som si vedomá, že sa na moju prácu vzťahuje zákon č. 121/2000 Zb., autorský zákon, a že Mendelova univerzita v Brne má právo na uzavretie licenčnej zmluvy a užitie tejto práce ako školského diela podľa § 60 ods. 1 Autorského zákona.

Ďalej sa zaväzujem, že pred spísaním licenčnej zmluvy o využití diela inou osobou (subjektom) si vyžiadam písomné stanovisko univerzity o tom, že predmetná licenčná zmluva nie je v rozpore s oprávnenými záujmami univerzity, a zaväzujem sa uhradiť prípadný príspevok na úhradu nákladov spojených so vznikom diela, a to až do ich skutočnej výšky.

V Brne dňa 13. mája 2015

Abstract

Ružbaská, M., The application of the economic sentiment indicator in the environment of the small open economy. Bachelor thesis, Brno, Mendel University, 2015.

Bachelor thesis is oriented on possible utilization of the economic sentiment indicator, which is one of the sources for management decision-making and planning. The analysis is examined in the environment of the small open economy, in this case the economy of Slovak Republic. The final recommendation of the application of the economic sentiment indicator in the decision process is achieved through time-series analysis aimed at identifying joint development of indicators of economic activity and the subjective perception of economic operators.

Keywords

Indicator of economic sentiment, the small open economy, gross domestic product, rational expectations.

Abstrakt

Ružbaská, M., Aplikácia indikátora ekonomického sentimentu v prostredí malej otvorenej ekonomiky. Bakalárska práca. Brno: Mendelova univerzita v Brne, 2015.

Bakalárska práca je orientovaná na možnosť využitia indikátora ekonomického sentimentu ako jedného zo zdrojov manažérskeho rozhodovania a plánovania. Analýza je prevádzaná v prostredí malej otvorenej ekonomiky, ktorú reprezentuje Slovenská republika. Konečné odporúčenie o aplikácii indikátora ekonomického sentimentu v rozhodovacom procese je dosiahnuté prostredníctvom analýzy časových rád zameranej na identifikáciu spoločného vývoja ukazovateľov ekonomickej aktivity a subjektívneho vnímania ekonomických subjektov.

Kľúčové slová

Indikátor ekonomického sentimentu, malá otvorená ekonomika, hrubý domáci produkt, racionálne očakávanie.

Obsah

1	Úvod	11
2	Cieľ	12
3	Teoretický rámec	13
3.1	Teória racionálnych očakávaní	13
3.2	Vnímanie ekonomických subjektov	14
3.3	Definícia manažéra	15
3.4	Manažérske plánovanie	15
3.5	Manažérske rozhodovanie.....	17
3.5.1	Informácie ako zdroj manažérskeho rozhodovania	17
3.6	Malá otvorená ekonomika	18
3.7	Indikátor ekonomického sentimentu	19
3.7.1	Zložené ukazovatele.....	19
3.7.2	Získavanie údajov.....	20
3.7.3	Slabé stránky indikátora ekonomického sentimentu	21
3.8	Alternatívne informačné zdroje manažérskeho rozhodovania.....	22
3.8.1	Investície	22
3.8.1.1	Determinanty investícií	23
3.8.2	Stav zásob a jeho vplyv	23
3.8.3	Ľudský faktor v organizácii	24
3.8.3.1	Riadenie ľudí v organizácii.....	24
3.8.3.2	Zamestnanosť.....	25
3.9	Ukazovateľ HDP.....	25
3.10	Výdaje domácnosti.....	26
3.11	Zhodnotenie teoretického rámca.....	26
4	Praktický rámec	28
4.1	Metodika	28
4.1.1	Dáta.....	28

4.1.2	Úprava dát normovaním	28
4.1.3	Korelačná analýza	28
4.1.4	Test štatistickej významnosti	30
5	Vzťah HDP a indikátora ekonomického sentimentu	31
5.1	Vzťah celkového HDP a IES	32
5.2	Vzťah HDP v priemysle a indikátora dôvery v priemysle	34
5.3	Vzťah HDP v stavebníctve a indikátora dôvery v stavebníctve.....	35
5.4	Vzťah HDP v obchode a indikátor dôvery v obchode.....	37
5.5	Vzťah HDP v službách a indikátor dôvery v službách.....	39
6	Vzťah IES a alternatívnych informačných zdrojov manažérskeho rozhodovania	41
6.1	Vzťah investícií a indikátora ekonomického sentimentu.....	41
6.2	Vzťah nezamestnanosti a indikátora ekonomického sentimentu.....	43
7	Diskusia	45
8	Záver	47
9	Literatúra	48

Zoznam obrázkov

Obr. 1	Vývoj HDP a indikátora ekonomického sentimentu	33
Obr. 2	Vývoj HDP a indikátora dôvery v priemysle	34
Obr. 3	Vývoj HDP a indikátora dôvery v stavebníctve	36
Obr. 4	Vývoj HDP a indikátora dôvery v obchode	38
Obr. 5	Vývoj HDP a indikátora dôvery v službách	39
Obr. 6	Vývoj investícií a indikátora ekonomického sentimentu v SR	42
Obr. 7	Vývoj nezamestnanosti a indikátora ekonomického sentimentu v SR	43

Zoznam tabuliek

Tab. 1	Hodnoty korelačného koeficientu a ich význam	30
Tab. 2	Závislosť IES a HDP a ich úroveň významnosti	31
Tab. 3	Závislosť IES a HDP a ich úroveň významnosti po úprave dát	32
Tab. 4	Vzťah IES, investícií a nezamestnanosti	41
Tab. 5	Vzťah IES, investícií a nezamestnanosti po úprave dát	41

1 Úvod

Rozhodovacia funkcia manažérov patrí k najpodstatnejším funkciám, ktoré musia v podniku vykonávať, a preto manažér potrebuje dostatočné zdroje, aby vyhodnotil varianty a správne sa rozhodol. Rozhodnutie neprijíma len na základe svojich skúseností, znalostí, ktoré získava v priebehu svojho štúdia, v priebehu praxe, ale aj na základe podkladov, aktuálneho diania v okolí, aktuálnych informácií. Kvalitné informácie sú krokom k úspechu. Kvalitné informácie môže manažér získať z viacerých zdrojov, ako napríklad rôzne vyhlášky, prieskumy, monitory ekonomickej situácie, výsledky rôznych kvantitatívnych meraní. Jeden z ďalších možných zdrojov informácií je aj indikátor ekonomického sentimentu, ktorý môže manažér využiť vďaka konjunkturálnym prieskumom v Slovenskej republike. Indikátor ekonomického sentimentu poskytuje kvalitatívne dáta, čo znamená, že neobsahuje presné výpočty, presné čísla, ale udáva len názory.

Indikátor ekonomického sentimentu a jeho jednotlivé zložky nám podávajú obraz podnikateľských subjektov hodnotiacich nielen súčasnú situáciu v odvetví, na ktorom pôsobia, ale aj ich očakávania bližšej budúcnosti. Konjunkturálne prieskumy sa konajú každý mesiac a neudávajú nám namerané hodnoty, ale smer, akým postupujú jednotlivé odvetvia, v ktorých sú prieskumy vedené.

Slovenská republika je ako malá otvorená ekonomika závislá na hospodárskom vývoji iných krajín a zahraničné vzťahy výrazne ovplyvňujú jej výkon hospodárstva. V tomto prípade je ale otázkou, či ekonomické subjekty dokážu v rámci vnímania ekonomickej reality správne anticipovať vplyv svetovej ekonomiky na hospodárstvo Slovenskej republiky.

Prvá časť bakalárskej práce definuje pojmy, ktoré sú uvedené v práci. Medzi spomínané pojmy patria napr. teória racionálnych očakávaní, vnímanie ekonomických subjektov, definícia manažéra a jeho funkcií, definícia indikátora a jeho jednotlivých častí a ďalej ukazovatele slúžiace taktiež k zdrojom manažérskeho rozhodovania a plánovania.

Nasleduje praktický rámec, ktorý zahrňuje úpravu dát, ktoré bolo nutné pre potreby porovnania urobiť, význam korelačnej analýzy pre túto bakalársku prácu a tú najpodstatnejšiu časť, teda samotné porovnávanie indikátora ekonomického sentimentu SR a jeho jednotlivých častí s HDP.

Posledná časť bakalárskej práce je zameraná na porovnanie celkového indikátora ekonomického sentimentu s investíciami a nezamestnanosťou na trhu v Slovenskej republike.

2 Cieľ

Cieľom bakalárskej práce je odporučiť manažérom využitie indikátora ekonomického sentimentu ako alternatívneho informačného zdroja, najmä v manažérskych funkciách rozhodovanie a plánovanie.

Hlavný cieľ práce je dosiahnutý splnením vedľajšieho cieľa, ktorým je analýza vzťahov medzi indikátorom ekonomického sentimentu a ukazovateľmi ekonomickej aktivity, najmä HDP na úrovni ekonomiky a vo vybraných odvetviach.

V rámci vedľajšieho cieľa sa interpretuje význam indikátora z hľadiska ekonomickej teórie, prevažne na základe teórie racionálnych očakávaní. Práca následne pojednáva o zdrojoch odchýlok spôsobujúcich potenciálny nesúlاد medzi indikátorom ekonomického sentimentu a ukazovateľmi ekonomickej aktivity. Odchýlky sú rozdelené do dvoch oblastí:

1. odlišný metodologický postup zisťovania a spracovania ukazovateľov ekonomickej aktivity a indikátora ekonomického sentimentu;
2. zapojenie malej otvorenej ekonomiky do medzinárodných ekonomických vzťahov.

Bakalárska práca následne poskytuje na základe výsledkov analýzy časových rád uvedených v praktickej časti práce konečné odporučenie.

3 Teoretický rámec

Bakalárska práca má ako hlavný cieľ posúdiť význam indikátora ekonomického sentimentu ako jeden zo zdrojov informácií pre manažérske rozhodovanie a plánovanie. Posudzovať sa bude v prostredí malej otvorenej ekonomiky, ktorou je Slovenská republika. V rámci teoretickej časti bakalárskej práce budú predstavené nasledovné pojmy.

Ako prvý pojem bude predstavená teória racionálnych očakávaní. Na tento kľúčový pojem nadväzuje vysvetlenie vnímania ekonomických subjektov, ktoré veľmi úzko súvisí s indikátorom ekonomického sentimentu. Keďže indikátor má, predovšetkým, pomôcť manažérom pri ich rozhodovaní a plánovaní, uvádzajú sa ako ďalšie definície, kto je to manažér aj s jeho poprednými funkciami, ku ktorým rozhodovanie a plánovanie patria. Pri rozhodovaní je nutné uviesť informácie ako podstatný zdroj, na základe ktorého má manažér možnosť vyhodnocovať najvhodnejšie varianty. Za týmto nasleduje definícia prostredia malej otvorenej ekonomiky a ďalej opis indikátora ekonomického sentimentu, ako jedného z možných zdrojov informácií, opis jednotlivých častí, ktoré ho tvoria a ďalej tiež možnosti jeho využitia, spôsob získavania údajov alebo jeho slabé stránky.

Po opise indikátora ekonomického sentimentu sa opäť pojednáva o manažérskom rozhodovaní a ukazovateľoch, ktoré naň vo vysokej miere pôsobia. Medzi ne sa zahrňujú najmä investície, stav zásob a jeho vplyv a ako posledný ukazovateľ ľudský faktor v podniku.

Na záver teoretického rámca sú charakterizované všeobecné ukazovatele, ktoré pôsobia ako na podnik, tak na domácnosti, tak aj na manažéra. Je to ukazovateľ hrubého domáceho produktu (HDP), ktorý hodnotí reálnu ekonomickú situáciu v Slovenskej republike, výdaje domácností pre vplyv na spotrebiteľský indikátor.

3.1 Teória racionálnych očakávaní

Manažér, ako jeden z účastníkov ekonomiky, nie je jediný, kto sa musí rozhodovať. Pre každý ekonomický subjekt nastane situácia, kedy si musí zvoliť ďalší postup a tým sa priblížiť k svojmu cieľu. Rozhodnutie nám udáva smer, ktorým sa budeme uberať. Na základe získaných informácií, doterajších skúseností, znalostí, sa každý snaží rozoznať, čo je v danej situácii pre neho najvhodnejšie. Snaží sa teda chovať racionálne.

Ján Lisý a kolektív v knihe Dejiny ekonomických teórií (1999) uvádza, že ekonomické subjekty sú racionálne a cieľavedomé, a to vo chvíľach, kedy informácie získavajú, vyhodnocujú a naďalej využívajú. Robia vždy všetko, ako najlepšie dokážu. Robia to tak, aby maximalizovali svoj úžitok. Predstavy a očakávania o ekonomickom vývoji neustále spresňujú, aktualizujú.

Kucharčíková a Tokarčíková (2004) definujú teóriu racionálneho očakávania ako teóriu, podľa ktorej sa podnikatelia a spotrebiteľia usilujú dostupné informácie využiť racionálne. Sú to informácie, ktoré poskytuje ekonomická veda rovnako ako informácie získané praktickými skúsenosťami. Správanie cieľavedome orientujú

k maximalizácii svojej užitočnosti a prispôsobujú ho meniacim sa trhovým podmienkam postupne podľa toho, aké sú ich ekonomické očakávania. Rôzne subjekty majú rôzne reakcie na rovnaké opatrenia vlády. Je to spôsobené najmä vplyvom získaných a racionálne spracovaných informácií.

Tieto skutočnosti potvrdzuje tiež kniha s názvom *Živé myšlenky mrtvých ekonomů* od autora Todd G. Buchholz (1989), ktorý opisuje svet racionálnych očakávaní. Ľudia pri prijímaní svojich hospodárskych rozhodnutí zvažujú dostupné informácie aj svoje predstavy a očakávania ohľadne budúceho vývoja ekonomiky a postupom času ho aktualizujú. Keby sa ľudia riadili racionálne, nerobili by zbytočné systematické chyby. Takých ľudí je možné jednorázovo prekvapiť aj oklamať, ale pritom si dajú záležať na tom, aby rovnakú chybu už nezopakovali.

Pokiaľ napr. zákazník očakáva v budúcnosti zvýšenie jeho príjmu, spotrebúva dnes viac, teda jeho agregátny výdaj dnes stúpa. Očakávania ovplyvňujú správanie všetkých účastníkov ekonomiky a má tak vedúci dopad na ekonomickú aktivitu. Teória racionálnych očakávaní sa pokúša objasniť to, ako subjekty ekonomiky formujú ich očakávania (Mishkin, 1997).

V situácii, kedy manažér alebo organizácia na seba preberá riziko nedostatku informácií, je dobré použiť indikátor ekonomického sentimentu, ktorý prispieva k lepšej informovanosti a pomáha tak lepšie vyhodnotiť riziko. Manažér môže rýchlo a jednoducho získať informácie o tom, ako ekonomické subjekty na trhu vnímajú súčasnú, ale aj ako predpovedajú budúcu situáciu v odvetví, v ktorom pôsobia a tiež to, aký majú pohľad na celú ekonomiku v danej zemi. Manažér získava týmto podklad pre jednoduchšie rozhodovanie a zlepší možné výsledky rozhodnutia pre seba aj pre podnik.

3.2 Vnímanie ekonomických subjektov

V knihe od Nového a Suryneka (2002) sa môžeme dočítať, že percepcia alebo inak vnímanie je jednosmernou aktivitou subjektu vzhľadom k objektu vnímania a obsahuje získavanie informácií zmyslovým poznávaním. Na základe percepcie sú identifikované, rozlišované a potvrdzované skutočnosti a ich zložky či vlastnosti stojace ako predmet percepcie. Vnímanie môžu byť tiež vzťahy medzi zložkami vnímanej reality a ich časovom a priestorovom začlenením. V percepcii je vytváraný obraz celku, ktorý odpovedá skúsenosti človeka o existencii a fungovaní takéhoto celku.

Vnímanie môžeme chápať, ako náš osobitý postoj vo vzťahu k určitému poznaniu či už je kladný, alebo záporný. Záujmom ekonomických subjektov je poznať ekonomické prostredie a vedieť sa v ňom pohybovať, ako napr. správne využiť príležitosti a vyhnúť sa hrozbám. To, ako ho vnímajú, kladie veľký dôraz na uskutočňovanie ich činností.

Vnímanie je stav, keď sme si vedomí sveta a samých seba vo svete. Vnímanie je tiež základom k porozumeniu správania sa, pretože tento proces je postup k podnieteniu jednotlivca. Inak povedané, vnímanie je metóda, pomocou ktorej osoba organizuje a interpretuje jej intuíciu v rámci toho, aby dala zmysel jej okoliu

z ohľadom na ich povedomie o udalostiach alebo veciach, radšej ako jednoduché charakteristiky alebo kvality. Proces vnímania zahrňuje hľadanie najlepšieho vysvetlenia zmyslovej informácie a jednotlivec na to môže prísť na základe osobných vedomostí a minulých skúseností. V určitom momente počas vnímania, ilúzie môžu jednotlivca natoľko zmiať, že zle pochopí informáciu a nesprávne ju potom spracuje (Gregory, 2001).

3.3 Definícia manažéra

K správne posúdeniu významu indikátora ekonomického sentimentu pre manažérske plánovanie a rozhodovanie, je potreba si najskôr uvedomiť, akú úlohu manažér v podniku zastáva. Nasledujúce literárne zdroje sú prostriedkom k pochopeniu podstaty manažérskej práce.

Podľa Kotrbu (2009) má manažér dominantné postavenie v riadení podniku. Okrem pripravovania koncepcie rozvoja podniku riadi bežnú prevádzkovú činnosť a zabezpečuje finančné zdravie podniku. Manažéri sú pokladaní za rozhodujúceho činiteľa vo vedení podniku a ich klasickými funkciami sú rozhodovanie, plánovanie, kontrolovanie a organizovanie.

Duchoň a Šafránková (2008) vo svojej knihe uvádzajú ako manažéra osobu, ktorá vedie tím spolupracovníkov. Nejde len o formálne vedenie, ale predovšetkým o manažérovo prijatie v role vedúceho jeho spolupracovníkmi na základe silnej osobnosti a na základe jeho znalostí a schopností.

Manažment by v dnešnej dobe mohol byť nazývaný umením posúvať veci vpred skrz organizačné zdroje, medzi ktoré samozrejme patria pracovníci, finančné zdroje a vybavenie podniku. Niekedy boli manažéri chápaní ako nadriadení, ktorí zamestnancom nadeľovali potrebné úkony a následne kontrolovali správnosť vykonaných úkonov. Boli teda ponímaní ako vedúci, ktorí majú vo svojej kompetencii len prikazovať a dbať na výkon zamestnancov. Dnešný manažment je postavený inak. Manažéri sú vzdelávaní tak, aby podporovali zamestnancov, viedli ich, školili, motivovali a koučovali im. Moderní manažéri uprednostňujú tímovú prácu a spoluprácu pred prikazovaním, trestaním a inými činnosťami (Nickles, McHugh, McHugh, 1999).

Na základe vyššie uvedených zdrojov sa manažér vykresľuje ako zodpovedná profesia, ktorá ovplyvňuje svojím konaním chod podniku. Jeho konanie závisí od vhodných informácií, spoľahlivých zdrojov týchto informácií a práve z toho dôvodu sa uvádza indikátor ekonomického sentimentu, ktorý je ako alternatívny zdroj k plánovaniu a rozhodovaniu voľne dostupný a predstavuje očakávania podnikateľských subjektov v danom odvetví, v ktorom podnik pôsobí.

3.4 Manažérske plánovanie

Smerovanie podniku záleží na stanovení plánov s určitým cieľom. Manažér musí zohľadniť všetky skutočnosti, ktoré sa týkajú podniku i jeho okolia, aby správne stanovil plán a správne nasmeroval zamestnancov, aby plán spoločne naplnili.

Plánovanie zahŕňa očakávanie trendov a determináciu najlepších taktík a stratégií k docieleniu organizačných cieľov a zámerov. Dnešným trendom je mať plánovacie tímy na monitorovanie prostredia, hľadať pracovné príležitosti, sledovať výzvy. Plánovanie je kľúčovou funkciou, pretože ostatné manažérske funkcie sa odvíjajú od dobrého plánu (Nickels, McHugh, McHugh, 1999).

Autori Alexy, Boroš a Sivák (2004) plánovanie definovali ako jednu z podstatných manažérskych funkcií a východísk úspešnej podnikateľskej činnosti. Je to uvedomelá činnosť riadiacich subjektov prejavujúca sa stanovovaním cieľov, ktoré sa majú v budúcnosti dosiahnuť voľbou vhodných prostriedkov hmotných a hodnotových zdrojov, sociálnych, organizačných a tiež ľudských zdrojov k úspešnému zabezpečeniu vymedzených cieľov, kde výstupy sú vyššie ako vložené vstupy, zvolením redukcie rizika a neistôt prejavujúcich sa v každom rozhodovaní zameranom na budúcnosť. Ďalej tiež voľbou metód, ktoré umožňujú uvádzať do súladu plnenie cieľov v časovej postupnosti, v obsahovom súlade pôsobenia jednotlivých veličín v priestore, v miere účinnosti plánovitosti, ktorá je merateľná mierou dosiahnutého zisku.

Časový horizont plánovania umožňuje klasifikovať plány podľa dĺžky ich časového záberu. Podľa času trvania teda rozlišujeme strategické plány, ďalej podnikateľské plány, ročné plány a rozpočty a plány operatívne. V nasledujúcich odsekoch sú jednotlivé plány predstavené podľa Kokavcovej a kol. (2012).

Strategický plán s dĺžkou časového horizontu 3 až 5 rokov vytvára rámec pre tvorbu ostatných plánov a akcií. Strategické plánovanie má pre podniky súčasnosti zásadný význam z hľadiska správneho vývoja podniku a jeho diverzifikácie. Umožňuje nepretržite overovať správnosť smeru, ktorým sa podnik uberá, správnosť cieľov, ktoré si vytýčil a oboje prispôbovať novým okolnostiam, ktoré môžu v podniku nastať.

Podnikateľský plán s časovým horizontom 2 až 5 rokov môže byť súčasťou celkového plánovacieho cyklu podniku. Používa sa však aj na prezentovanie podnikateľského zámeru v komerčných bankách, resp. iných finančných inštitúciách pri získavaní finančných prostriedkov na jeho realizáciu.

Ročný plán bezprostredne súvisí s ročnými rozpočtami zostavovanými zvlášť pre jednotlivé funkčné oblasti, ale aj podnik ako celok. V podnikoch má rozpočet veľmi dôležité poslanie ako plánovací a kontrolný nástroj.

Operatívny plán s horizontom kratším ako jeden rok, tzn. mesačný plán, štvrtročný a denný plán. Plnia úlohu bezprostredného nástroja každodenného riadenia podnikových procesov.

Indikátor ekonomického sentimentu je vhodné využiť v podniku pri plánovaní najmä plánov kratšieho časového horizontu, to znamená najmä pri operatívnych plánoch a ročných plánoch. Indikátor je vo forme mesačných údajov o tom, ako podnikateľské subjekty vidia ich situáciu na trhu a ako sa pozerajú na samotný trh a tiež na odvetvie, v ktorom pôsobia. Týka sa aj ich budúcich predpokladov na zlepšenie či zhoršenie súčasnej situácie. Manažérovi tento zdroj informácií pomôže prehodnotiť správne stanovenie a plnenie plánov.

3.5 Manažérske rozhodovanie

Fungovanie podniku sa odvíja od jednotlivých rozhodnutí, ktoré manažér v podniku prijíma. Preto sú tieto rozhodnutia veľmi dôležité.

Kokavcová a kolektív (2012) tvrdia, že každý manažér bez ohľadu, na akej hierarchickej úrovni riadenia v podniku sa nachádza, či oblasť, v ktorej pôsobí, pri plnení zadaných pracovných úloh venuje väčšinu svojho času problémom a rozhodovaniu o voľbe medzi alternatívami ich riešenia. Predstavuje pre nich jednu z najväčších zodpovedností. V manažérske praxi záleží na kvalite, rýchlosti a efektívite rozhodovacieho procesu.

Rozhodovanie je o výbere vhodnej alternatívy a tento výber je veľmi podstatnou úlohou, ktorá vyústi do prijatia rozhodnutia. Od výberu vhodných alternatív závisí vo veľkej miere úspech akejkoľvek organizácie.

Proces racionálneho rozhodovania spočíva v definovaní problému, ktorý musí byť dobre špecifikovaný, ďalej v zvolení kritérií, ktoré má manažér, ako racionálny rozhodovateľ správne identifikovať. Proces pokračuje stanovením váh jednotlivých kritérií podľa dôležitosti, vygenerovaním alternatív a ohodnotením každej alternatívy na každom kritériu. Posledným bodom v procese rozhodovania je odhadnúť optimálne rozhodnutie (Bazerman, Moore, 2013).

3.5.1 Informácie ako zdroj manažérskeho rozhodovania

Na rozhodovanie o vhodnej alternatíve riešenia musí manažér poznať všetky potrebné informácie. Informácie sú významnou súčasťou každej jednej z jeho manažérske funkcie nielen rozhodovania, no pri rozhodovaní sú obzvlášť dôležité.

Rozhodovanie a rozhodovací proces je ovplyvnený radou faktorov. Schopnosť rozhodnutia je podmienená rôznym stupňom poznania, vzdelania, zodpovednosti, citu, prijatej stupnice hodnôt a rôzne sa v ňom premieta aj osobnosť človeka a jeho súčasné rozpoloženie, fyzické aj psychické. Pri objektívnych faktoroch, kde zaraďujeme dáta a informácie, záleží na ich správnosti a stupni účelnosti, pri subjektívnych faktoroch potom hrá úlohu charakter a cítenie rozhodovateľa, ktoré nie je možné dostatočne dobre kvantitatívne vyjadriť (Duchon, Šafránková, 2008).

Dáta sú charakteristické tým, že sú dobre štruktúrované a obvykle viazané na nejakú technológiu. Za vyšší stupeň dát pokladáme informácie. Sú to dáta interpretované za nejakým účelom a na základe toho je im priradzovaná dôležitosť a význam. Pred použitím informácie by sme mali overiť ich bezchybnosť alebo pôvod a určiť aspoň mieru spoľahlivosti zdroja, od ktorého informácia pochádza (Duchon, Šafránková, 2008).

Podľa pôvodu delíme informácie na vonkajšie (externé) a vnútorné (interné). Vonkajšie informácie dostáva podnik z centrálnych orgánov krajiny, ako napríklad zámery rozvoja, podmienky realizácie hospodárskej politiky, ďalej z okolia a niektoré sa získavajú prieskumom trhu. Informácie o prieskume spotrebiteľov a prieskume výrobkov sú potrebné pre odbyt a výrobovú stratégiu podniku, pre ďalšie postupy výroby a inováciu (Alexy, Boroš, Sivák, 2004).

Vnútorne informácie zachytávajú situáciu a procesy vo vnútri podniku. Ich úlohou je zabezpečiť riadiacich pracovníkov na jednotlivých stupňoch riadenia, medzi ktorých patria tiež manažéri, informáciami o cieľoch podniku, programoch činnosti, stave podnikových zdrojov, o priebehu všetkých procesov a podobne. Tieto informácie sú bezprostredne využiteľné v činnosti daného podniku. Sú podnetom na realizáciu bežných riadiacich zásahov (Alexy, Boroš, Sivák, 2004).

Informácie o indikátore ekonomického sentimentu patria do externých informácií a informujú o podnikateľských aktivitách, o podnikateľskej situácii v danom odvetví v danej krajine. Po spracovaní sú tieto informácie dostupné na štatistickom úrade, odkiaľ ich manažéri môžu čerpať a využiť neskôr v prospech rozhodovacieho procesu v podniku.

3.6 Malá otvorená ekonomika

Rozdiel medzi uzavretou a otvorenou ekonomikou spočíva v zapojovaní ekonomiky do zahranične ekonomických vzťahov. Pri uzavretej všetok produkt spotrebujú obyvatelia danej krajiny. Pri otvorenej to funguje tak, že časť domácej produkcie sa vyváža do zahraničia, kde sa následne spotrebuje a na druhej strane časť domácich príjmov sa použije na nakupovanie statkov dovážaných zo zahraničných krajín. Uzavretá ekonomika predstavuje trojsektorový model, v ktorom vystupujú domácnosti, podniky a štát. Otvorená ekonomika je doplnená o zvyšok sveta, čo spolu tvorí štvorsektorový model (Lacina, 2006).

Malá otvorená ekonomika podľa Lacinu (2006) je teda definovaná, ako ekonomika zapájajúca sa do medzinárodných vzťahov v ekonomike, ale nie je schopná svojím potenciálom ovplyvniť svojich zahraničných obchodných partnerov. Neostáva jej preto nič iné, ako akceptovať zásady a pravidlá daného systému ekonomiky. Malé ekonomiky majú tendencie byť viac otvorené ako veľké ekonomiky, a to najmä z dôvodov nedostatočnej poptávky v domácej ekonomike, závislosti na dovoze, z dôvodov malej zásoby výrobných faktorov a tiež pre špecializáciu na odbohy, v ktorých má zem komparatívnu výhodu.

Keďže sa táto bakalárska práca orientuje na využitie indikátora ekonomického sentimentu v malej otvorenej ekonomike, je potrebné zdôrazniť prečo môže a nemusí indikátor fungovať v tejto ekonomike. Predstavme si krajinu, ktorá je priekopníkom v priemysle, vo výrobe automobilov, ale už teraz má na jedného obyvateľa krajiny 4 autá. V stavebníctve je situácia naopak alarmujúca a krajina potrebuje nové technológie, ktoré nemá k dispozícii. Možným riešením je spolupráca so zahraničnými obchodníkmi, a tak krajina svoje autá ponúkne na zahraničný trh. Autá začne exportovať a nové technológie zo zahraničia začne importovať. Krajina začne byť závislá na nových dodávateľoch a odberateľoch a bude musieť prijať určitý systém, ktorý nebude môcť meniť. Týmto chcem poukázať na to, že indikátor ekonomického sentimentu môže vypovedať o situácii podnikov na trhu, ale keďže niektoré faktory z pohľadu celej krajiny sa nedajú ovplyvniť

a podniky na ne neberú ohľad pri odpovediach, môže byť potom spracovaný indikátor ekonomického sentimentu skreslený.

3.7 Indikátor ekonomického sentimentu

Štatistický úrad Slovenskej republiky vykonáva každý mesiac konjunkturálny prieskum zameraný na ohodnotenie súčasnej situácie v ekonomike podnikov a na predpokladaný vývoj vybraných ukazovateľov na najbližšie trojmesačné obdobie v porovnaní so situáciou podnikov v čase vykonávania prieskumu. (ŠÚSR, 2014)

Pre objektívnejšie posúdenie ekonomického vývoja sú odpovede z konjunkturálnych prieskumov spracovávané ako vážený aritmetický priemer. Ako váhy sa používa hodnota stavebnej produkcie, tržieb v obchode priemysle a službách. Pri hodnotení ukazovateľov z oblasti zamestnanosti sa ako váha používa počet zamestnancov respondentov. Vývoj sa následne vyjadruje pomocou konjunkturálneho salda, ktoré predstavuje rozdiel pozitívnych a negatívnych hodnotení v percentách (ŠÚSR, 2014).

V prieskume Spotrebiteľský barometer organizovanom Štatistickým úradom Slovenskej republiky od apríla 1999 (najskôr štvrťročne, od apríla 2000 mesačne) sú sledované názory občanov Slovenskej republiky na ekonomiku Slovenska, na finančnú situáciu domácností a na ich prípadné investičné úmysly. Údaje nie sú sezónne očistené (ŠÚSR, 2014).

Pri spracovávaní údajov sa za jednotlivé odvetvia v danom mesiaci zároveň upresňujú údaje za predchádzajúci mesiac na základe ďalších dodatočne získaných podkladov. Pri spracovaní faktorov obmedzujúcich rast produkcie v jednotlivých odvetviach došlo k metodologickej zmene. Respondenti, vyznačujúci viac ako len jeden faktor, boli viacnásobne započítaní do početností jednotlivých faktorov, a preto súčet ich percentuálneho zastúpenia presahuje sto percent (ŠÚSR, 2014).

3.7.1 Zložené ukazovatele

Indikátor dôvery v priemysle (ICI) je kompozitný ukazovateľ vypočítaný ako aritmetický priemer konjunkturálnych sáld úrovne celkového dopytu, stavu zásob hotových výrobkov (s opačným znamienkom) a očakávanej veľkosti priemyselnej produkcie.

Indikátor dôvery v stavebníctve (BCI) je kompozitný ukazovateľ, vypočítaný ako aritmetický priemer konjunkturálnych sáld úrovne celkového dopytu a očakávanej zamestnanosti.

Indikátor dôvery v obchode (RCI) je kompozitný ukazovateľ, vypočítaný ako aritmetický priemer konjunkturálnych sáld súčasnej a očakávanej situácie v podnikoch a stavu zásob tovarov (s opačným znamienkom).

Indikátor dôvery v službách (SCI) je kompozitný ukazovateľ, vypočítaný ako aritmetický priemer konjunkturálnych sáld úrovne dopytu, podnikateľskej situácie a očakávaného dopytu. (ŠÚSR, 2015)

Indikátor spotrebiteľskej dôvery (CCI) je súhrnná charakteristika, ktorá približuje celkovú očakávanú dôveru spotrebiteľov. Je vypočítaný ako aritmetický priemer súčtu predpokladaného vývoja ekonomiky, nezamestnanosti a predpokladaného vývoja finančnej situácie a úspor vo vlastnej domácnosti, (nezamestnanosť je s opačným znamienkom).

Indikátor ekonomického sentimentu (IES) je zložený ukazovateľ, ktorý zobrazuje aktuálny stav očakávaní účastníkov ekonomického prostredia. Je agregovaný z výsledkov konjunkturálnych prieskumov v priemysle, stavebníctve, maloobchode, službách a z výsledkov prieskumu o názoroch spotrebiteľov na aktuálnu ekonomickú situáciu. Indikátor ekonomického sentimentu sa počíta ako vážený aritmetický priemer piatich čiastkových indikátorov dôvery podľa vzorca:

$$IES = a*ICI + b*BCI + c*RCI + d*SCI + e*CCI$$

kde a, b, c, d, e sú váhy

ICI je indikátor dôvery v priemysle s váhou 40%

BCI je indikátor dôvery v stavebníctve s váhou 5%

RCI je indikátor dôvery v obchode s váhou 5%

SCI je indikátor dôvery v službách s váhou 30%

CCI je indikátor spotrebiteľskej dôvery s váhou 20% (ŠÚSR, 2015).

Váhy, ako bakalárska práca uvádza, nie sú odôvodnené štatistickým úradom, ale predpokladom je, že sú určované odvetvovou štruktúrou Slovenskej republiky.

Vypočítané hodnoty sú prevedené do formy indexu k bazickému obdobiu, ktorým je od januára 2013 priemer z roku 2010. Indikátor je publikovaný ako trojmesačný kľzavý priemer.

Praktický rámec bakalárskej práce sa bude zaoberať porovnávaním hodnôt získaných z indikátora ekonomického sentimentu a jeho jednotlivých zložiek a hodnôt hrubého domáceho produktu (HDP). Bude sa pracovať s celkovými hodnotami HDP, tak ako s hodnotami jednotlivých odvetví pre čo najpresnejšiu predstavu o tom, ako indikátor ekonomického sentimentu súvisí so skutočnou situáciou v ekonomike.

Na základe zistení sa posúdi či je indikátor ekonomického sentimentu vhodný pre manažéra a či mu môže byť nápomocný pri jeho rozhodovacích a plánovacích kompetenciách.

Indikátor spotrebiteľskej dôvery môže manažérom pomôcť z toho dôvodu, že manažér a jeho rozhodovanie je závislé okrem ekonomickej situácie v danom štáte na sile konkurencie, na dodávateľsko-odberateľskom chovaní a predovšetkým na správaní spotrebiteľov.

Hoci indikátor ekonomického sentimentu o prianiach zákazníkov priamo nevypovedá to, o čom vypovedá, je aktuálne vnímanie subjektov, ktoré, ak je pozitívne, môžeme očakávať vyššiu spotrebu, resp. naopak.

3.7.2 Získavanie údajov

Údaje o indikátore ekonomického sentimentu je možné získať z konjunkturálnych prieskumov. Konjunkturálny prieskum v priemysle je vykonávaný od roku 1993 štvrťročne a od roku 1997 aj mesačne. Prieskum v obchode je na štatistickom úra-

de zaznamenávaný od roku 1994 mesačne, v službách od roku 2002 tiež mesačne a v stavebníctve je zaznamenávaný konjunkturálny prieskum od roku 1993 mesačne. Indikátor ekonomického sentimentu je možné pozorovať od roku 1997 pravidelne každý mesiac. Výsledky zisťovania správania sa spotrebiteľov a hodnotenia situácie v krajine obyvateľstvom Slovenska nájdeme v publikácii Spotrebiteľský barometer, ktorý je vydávaný štvrťročne. Najstarší spotrebiteľský barometer je Štatistickým úradom Slovenskej republiky uvádzaný z januára 2008.

Konjunkturálne prieskumy, zamerané na získavanie výsledkov výberového kvalitatívneho prieskumu v stavebníctve, ďalej v priemysle, vo vnútornom obchode a službách, vychádzajú z názorov riadiacich pracovníkov podnikov na vývoj finančných a ekonomických ukazovateľov v sledovanom období (ŠÚSR, 2013).

Štatistický úrad Slovenskej republiky realizuje prieskumy u obyvateľov prostredníctvom externých spolupracujúcich osôb, ktoré sú školené a sú nazývané anketármi. Sieť anketárov je rozmiestnená do 200 pozícií na celom území Slovenska tak, aby bola zachovaná reprezentatívnosť celoslovenských výskumov podľa veľkostnej skupiny obce a kraja. Podľa toho, ako sa zadajú výskumné projekty, sa používajú výberové vzorky o rôznej veľkosti, pre rôzne základné súbory. Hlavnými výberovými metódami, ktoré sa využívajú, sú voľný kvóťový výber so znárodním v poslednom kroku a náhodný výber. Metódou, ktorá je preferovaná pri zbere informácií, je riadený štandardizovaný rozhovor pomocou dotazníka. Informácie sa zbierajú telefonicky alebo prostredníctvom poštových služieb. Vyplnené dotazníky sa po kontrole opticky snímajú a po dôkladnej kontrole dát a analýze reprezentatívnosti súboru, ktorý je vybraný, sa matematicko-štatisticky spracovávajú. Získané výsledky sa analyzujú a na základe toho sa vypracúvajú publikácie, správy, články a informácie pre tlač, ktoré sú uverejňované v publikačnom rade Štatistického úradu Slovenskej republiky. Ostatné publikácie, medzi ktoré patria Spotrebiteľský barometer a Konjunkturálne prieskumy alebo na internete (ŠÚSR, 2013).

Tieto prieskumy zbierajú informácie od ekonomických subjektov o tom, ako predpokladajú, že bude vyzerat' ich budúci vývoj v podnikateľskej oblasti, aj to aký bol za posledné mesiace. Na základe toho môžu odhadovať, aká je súčasná a ako asi bude vyzerat' situácia v danom odvetví v budúcnosti. Tieto informácie sú rýchlo dostupné a veľmi spoľahlivé.

3.7.3 Slabé stránky indikátora ekonomického sentimentu

Možné nevýhody prináša so sebou indikátor ekonomického sentimentu práve v dotazníkoch, ktoré ekonomické subjekty vyplňajú subjektívne. Na základe vlastného vnímania situácie okolo podniku odpovedajú subjekty na otázky, ako napríklad či považuje vývoj jeho podnikateľských aktivít za rastúci, stagnujúci alebo klesajúci, alebo otázky, či očakáva, že jeho požiadavky na dodávateľa vzrastú, budú stagnovať, alebo poklesnú. Vždy sa rozhoduje medzi tromi možnosťami, ktoré pokladá za vypovedajúce o jeho súčasnej a budúcej situácii, alebo si volí príslušné faktory ovplyvňujúce jeho podnikateľskú aktivitu. Na záver dotazníka môže svoju ekonomickú situáciu okomentovať, resp. sa vyjadriť k celkovej situácii v danom sektore.

Respondenti odpovedajúci na dotazníkové otázky môžu v jednej chvíli odpovedať na otázku zaškrtnúť úplne jednoznačne a následne po odovzdaní si uvedomiť, že sa v niečom zmýlili. To so sebou prináša nepresné, skreslené výsledky šetrenia, čo ale štatistický úrad nie je schopný ovplyvniť. Druhý problém je, že odpovede aj otázky sú brané príliš obecne, a preto môže mať manažér pochybnosti o sile indikátora ekonomického sentimentu, ako alternatívneho zdroja, pri rozhodovaní o jeho využití. Obecne to znamená, že nám správne zodpovedaná otázka o stagnácii, poklese či nárastu napr. zásob neurčí presne v akom rozmedzí sa tento nárast, pokles pohybuje, aký veľký, či malý nárast, alebo pokles očakávame, že prebehne, či už prebehol.

Skreslený pohľad na indikátor ekonomického sentimentu môžeme vidieť aj po analyzovaní malej otvorenej ekonomiky, ktorá je zapojená do medzinárodných ekonomických vzťahov a nemôže ovplyvňovať zahraničných obchodných partnerov, pri ktorých je takto nútená prijať zásady a pravidlá ekonomického systému (Lacina, 2006).

Respondenti totiž nezohľadňujú pri odpovediach silu závislosti krajiny na dovoze niektorých surovín, alebo silu závislosti krajiny na investíciách zo zahraničia.

3.8 Alternatívne informačné zdroje manažérskeho rozhodovania

Indikátor nie je jediný ukazovateľ, akým sa manažér môže riadiť a pomôcť tým ako svojmu rozhodovaniu, tak celému podniku k dosiahnutiu zvoleného cieľa. Podnik by sa mal zaoberať hlavne investíciami, zásobami či stavom ekonomiky danej zeme z pohľadu zamestnanosti, ktoré sú jeho hlavnými informačnými zdrojmi. Oproti týmto ukazovateľom je indikátor ekonomického sentimentu doplňujúcim zdrojom informácií.

3.8.1 Investície

Investovanie je ukladanie peňazí do finančných nástrojov, pri ktorých je možnosť straty počiatočného vkladu, avšak s výmenou za získanie budúceho vyššieho výnosu, ktorý ale nie je predvídateľný ani zaručený (Janda, 2011).

Z makroekonomického hľadiska nie sú investície veľmi stále, sú s nimi spojené veľké výkyvy, a to významne pôsobí na agregátnu poptávku (AD), a teda aj na úroveň zamestnanosti a objem vytváraného produktu. Tým, ako sú investície využívané na akumuláciu kapitálu, napomáhajú k zvyšovaniu potenciálneho produktu a podporujú tak rast ekonomiky. Rozhodovanie podnikov ohľadom investícií je ovplyvňované niekoľkými faktormi. Podniky investujú tak, aby v prvom rade dosahovali zisk. Investície podnikov sú tiež predovšetkým závislé na očakávaniach budúceho vývoja situácie v hospodárstve a s tým súvisiacich regulačných opatreniach. Potom sú investície závislé na úrokovej sadzbe, ktorá nám udáva veľkosť investičných nákladov (Klíma, 2006).

Pokiaľ sa manažment rozhodne investovať, znamená to pre neho, že bude viazať svoje doterajšie zdroje v prospech toho, že bude mať z nich v budúcnosti vyššie

výnosy. Všetky výdaje podniku či už sú to kapitálové, alebo bežné, sú realizované s nádejou, že v budúcnosti prinesú výnosy. Rozhodovanie o tom, akú má navrhovaný spôsob využitia zdrojov hodnotu z hľadiska budúceho výnosu, je častým problémom podniku (Levy, Sarnat, 1999).

Investičná aktivita je z pohľadu využitia pre bakalársku prácu významná pre prípadné porovnanie so súhrnným indikátorom ekonomického sentimentu, aby sme mali možnosť posúdiť, ako veľmi je podobné alebo odlišné vnímanie ekonomických subjektov s ich investičnou stratégiou. V praktickej časti sa poukáže na to, kedy a prečo sa tieto dva ukazovatele od seba odchyľujú.

3.8.1.1 Determinanty investícií

Reálna úroková miera je znížená o vplyv daní a inflácie. Jej pohyb naznačuje stav na finančnom trhu a je nástrojom monetárnej politiky centrálnej banky (Štofková a kol., 2005).

Aby sme posúdili výnosnosť investícií, poslúžia nám k tomu kritériá čistá súčasná hodnota, vnútorná miera výnosnosti a v neposlednom rade doba návratnosti.

Kritérium čistej súčasnej hodnoty (NPV) spočíva v tom, že od súčasnej hodnoty investície odpočítame náklady s ňou spojené. Akceptujeme všetky investície, kde je čistá súčasná hodnota kladná. Pri viacerých kladných hodnotách berieme do úvahy vždy tú najvyššiu hodnotu (Steigauf, 1999).

Vnútorná miera výnosnosti (IRR) je braná ako percentuálna výnosnosť, ktorú očakávame, že investícia prinesie. Môžeme ju charakterizovať ako diskontnú sadzbu, pri ktorej dochádza k tomu, že čistá súčasná hodnota sa rovná nule. V tomto prípade akceptujeme investíciu, ktorej vnútorná miera výnosnosti je vyššia ako miera investície s ňou porovnateľnej (Steigauf, 1999).

Pri poslednom kritériu, teda pri dobe návratnosti, sa snažíme o to, aby bola táto doba čo najkratšia. Je to doba potrebná na úhradu celkových nákladov prostredníctvom kumulovaných príjmov (Steigauf, 1999).

Kritérium čistej súčasnej hodnoty (NPV) patrí k najvhodnejším pravidlám pre investičné rozhodovanie. Vnútorná miera výnosnosti (IRR) pri správnom použití často vedie k tým istým výsledkom ako čistá súčasná hodnota. Problémy, ktoré by sa tu mohli vyskytnúť, je možné riešiť za pomoci NPV, no opačne to takto nefunguje. Kritérium návratnosti ako metódu ad hoc využívajú manažéri pre jej jednoduché pochopenie a preto, lebo kladie vysoký dôraz na likviditu (Steigauf, 1999).

3.8.2 Stav zásob a jeho vplyv

Aj keď sa riadenie materiálu netýka priamo koncových zákazníkov, rozhodnutia, ktoré sú prijímané v tejto časti logistického procesu ovplyvňujú úroveň zákazníkoveho servisu, schopnosti podniku konkurovať iným firmám, tiež ovplyvňujú hladinu predaja a zisku, ktorý je podnik schopný na trhu dosahovať. Pokiaľ podnik nezabezpečí účinne riadenie vstupných materiálov, výrobný proces nebude schopný vyrábať produkty za stanovenú cenu, a to v dobe, kedy budú tieto produkty žiada-

né zákazníkmi. Preto je potrebné, aby riadiaci pracovník, teda manažér, v oblasti logistiky správne chápal úlohu riadenia materiálov a ich vplyv na náklady a poskytované služby. Vo výrobe môže nedostatok správneho materiálu viesť k spomaleniu výroby alebo dokonca k jej výpadku, ktorého dôsledkom môže dôjsť k vyčerpaniu hotových výrobkov (Sixta, Mačát, 2005).

Podniky udržiavajú v skladoch zásoby vždy z určitých dôvodov. Môžu to byť dôvody ako napríklad snaha o to, aby sa ušetrili náklady na prepravu, pri využití zásob ako možnosť množstevných zliav, snaha o udržanie si dodávateľského zdroja a ďalšie (Sixta, Mačát, 2005).

Zásoby sú neoddeliteľnou súčasťou podniku a tiež jednou z vecí, o ktorých manažér rozhoduje. Jeho úlohou je nájsť optimálne množstvo zásob, nie príliš veľké ani príliš malé, aby podnik mohol plne fungovať. Nie je však ojedinelé, ak sa podnik stretne s problémom ohľadom zásob, je veľmi namáhavé udržať správne množstvo zásob na sklade. Je nevyhnutné reagovať neustále na zákazníkove priania a požiadavky. Problémy vznikajú práve z dôvodu, že zákazníkove priania sú mať vždy a všetko dostupné v čase, kedy to zákazník najviac potrebuje, čo je spojené s vysokými zásobami. To si musí manažér ustrážiť, aby sa nehromadili zásoby a nenarastali tak náklady na udržiavanie zásob. Rast nevyužitých zásob poukazuje na existenciu neefektívnosti podniku.

3.8.3 Ľudský faktor v organizácii

Podnik by sám o sebe nemohol fungovať bez ľudí, ktorí sú jeho hybnou silou. Ľudia sú živými nástrojmi v podniku a aby pracovali efektívne, potrebujú usmerniť. Usmerňuje ich manažér, ktorý sa vždy obohacuje o nové metódy vedenia a neustále napreduje.

Úloha ľudských zdrojov patrí k rozhodujúcim funkciami riadenia podniku a jej postavenie je rovnocenné s postavením technického, finančného alebo marketingového riadenia. Ľudské zdroje sú určované prvkom voľného jednanie a nadväzovaním vzťahov medzi jednotlivcami, skupinami a ich charakteristickým chovaním (Pražská, Jindra a kol., 2002).

3.8.3.1 Riadenie ľudí v organizácii

Podľa Tureckiovej (2004) širší význam slova manažment neznamena len riadiť ľudí, ale tiež zvládať situácie, ktoré nastanú, vedieť si poradiť, vystačiť si, niečo dokázať alebo tiež dobre hospodáriť. Nemalo by ísť teda len o riadenie formou príkazov, ktoré manažér zadáva, alebo formou pokynov nevyhnutných pre výkon činností a o neustálu kontrolu pri ich plnení.

Personálna politika podniku podporuje ciele a stratégie podniku, a preto autorka v knihe *Obchodní společnosti* (Starzyczná, 2009) v prvom rade ujasňuje jej základné otázky, ktoré platia obecné pre akýkoľvek podnik. Ako otázku číslo jeden uvádza plánovanie ľudských zdrojov, ktorého úlohou je analyzovať súčasný stav zamestnancov v podniku, identifikovať ich potreby a zvoliť vhodné nástroje k dosiahnutiu stavu, ktorý je v podniku žiadaný.

Plánovanie ľudských zdrojov vychádza z analyzovania vnútorných, vonkajších vplyvov a z rozboru budúcich nárokov. Vonkajšie vplyvy sa týkajú ekonomických a sociálnych podmienok regiónov, zamestnanosti v daných regiónoch, zákonníku práce, minimálnych miezd, daňových úľav a ďalších pojmov. Na základe analýzy vnútorných vplyvov sa dostaneme k súčasným stavom pracovníkov, k ich disponibilným zdrojom vzhľadom na stratégiu podniku a k možným predpovediam predaja. Budúce požiadavky podnik vytvára podľa jeho organizačnej štruktúry (Starzyczna, 2009).

3.8.3.2 Zamestnanosť

Zamestnanosť a nezamestnanosť sa viažu s pojmami ekonomicky aktívny a ekonomicky neaktívny človek. Ekonomicky aktívny v pracovnom procese získava prostriedky, aby zaistil svoju vlastnú existenciu a existenciu rodiny. To znamená, že títo ľudia prácu majú, či na krátku, alebo dlhšiu dobu prácu stratili, no nie z vlastného zavinenia. Ekonomicky neaktívny prácu nemajú zo zdravotného alebo iného dôvodu, prácu nechcú, poberajú nejakú rentu alebo ju nelegálne vykonávajú (Nový, Surynek, 2002).

Zamestnanosť je teda skutočnosť, kedy časť ekonomicky aktívnych ľudí v danom štáte prácu má a zvládne uspokojovať svoje potreby aj potreby rodiny. Úroveň zamestnanosti sa berie ako pomer ekonomicky aktívnych k celkovému počtu ľudí. Nezamestnanosť je stav, kedy ľudia spĺňajú predpoklady na prácu, chcú ju, no nemôžu ju jednoducho nájsť, nemajú pracovné miesta, ktoré by boli vhodné pre ich kvalifikáciu. Nezamestnanosť zahrňuje aj tých, ktorí o prácu nestoja a budú radšej využívať diery v systéme regulácie zamestnanosti (Nový, Surynek, 2002).

3.9 Ukazovateľ HDP

Najrozšírenejším ukazovateľom, ktorý sa používa na ohodnotenie reálnej ekonomickej situácie, je ukazovateľ hrubého domáceho produktu (HDP). Patrí medzi makroekonomické ukazovatele a vykazuje obraz o celkovom hospodárení zeme. Na to, aby sa mohlo analyzovať, nakoľko je schopný indikátor ekonomického sentimentu správne zhodnotiť ekonomiku, využíva sa práve jeho porovnanie s HDP. K tomu, aby sa vytvoril dostatočný priestor na porovnanie a analyzovalo sa dôsledne, bude sa pracovať s celkovým HDP, aj s HDP v potrebných odvetviach. Jednotlivým oblastiam ekonomiky sa bude venovať rovnaká pozornosť.

Hrubý domáci produkt podľa Vlčka a kol. (2005) patrí k najdôležitejším makroekonomickým veličinám a definuje hodnotu výstupu celkovej ekonomiky za určité časové obdobie, najčastejšie jeden rok. Do hodnoty výstupu sú zaradzované hodnoty tovarov a služieb či už je to nájom kancelárie, automobil, budova a podobné. Do hodnoty však nezahrňujeme medziprodukty, len finálne výrobky. Do finálnych výrobkov sa v tejto knihe zahrňujú výrobky, služby, ktoré sú určené ku konečnej spotrebe, na nákup tovarov a služieb z prostriedkov verejných a ďalšie.

Presnejšie je HDP charakterizovaný ako súčet všetkých hodnôt finálnych výrobkov, služieb, ktoré sú vyprodukované v danej zemi za určené časové obdobie. Metódy, na základe ktorých HDP sa zisťuje, sú výrobná, výdajová a príjmová metóda (Vlček a kol., 2005).

3.10 Výdaje domácnosti

Domácnosti predstavujú jednu zo zložiek národného hospodárstva spolu s vládou, podnikateľskými subjektmi a zahraničnými subjektmi. Domácnosti majú vo svojom vlastníctve výrobné faktory pôdu, prácu a kapitál, ktoré sú využívané podnikmi pri výrobe statkov. To, čo im podniky ponúkajú za ich výrobný kapitál sú príjmy v podobe mzdy, renty, v podobe ziskov, dividend a ďalších príjmov. Domácnosti taktiež získavajú transferové platby od vlády ako rôzne sociálne dávky, príspevky a podpory (Brčák, Sekerka, 2010).

Osobný príjem spotrebiteľa sa vynakladá na spotrebu alebo na úspory. Rozhodnutie o jednej alebo druhej možnosti sa navzájom ovplyvňuje. Obecne je známe, že vyššie príjmy v domácnosti umožňujú vyššie výdaje na okamžitú spotrebu. Čo sa týka úspor, tak domácnosti sporia viac v obdobiach vyššej inflácie (Dědek a kol., 2002).

Výdaje domácností sa využívajú a charakterizujú v tejto bakalárskej práci ako pojem z dôvodu jeho vplyvu na spotrebiteľský indikátor. Výdaje domácností sú jednou z podstatných zložiek HDP štátu. Zahrňujú všetky výdaje na nákup statkov a služieb slúžiacich na uspokojenie individuálnych potrieb domácností.

3.11 Zhodnotenie teoretického rámca

Teoretický rámec bakalárskej práce sa venuje vysvetleniu základných pojmov a súvislostí medzi nimi. Na základe teórie racionálnych očakávaní sa dozvedáme, že racionálne správajúci človek sa snaží maximalizovať svoj úžitok s ohľadom na získané informácie, znalosti a s ohľadom na predchádzajúce skúsenosti.

Pojem vnímanie ekonomických subjektov je charakterizovaný ako základ indikátora ekonomického sentimentu. Prostredníctvom neho si teda indikátor môžeme predstaviť ako hodnotenie situácie podnikov na trhu v danom odvetví a ich očakávanie na najbližšie obdobie, obdobie 3 mesiacov. Význam indikátora spočíva v pomoci manažérom pri ich rozhodovaní a plánovaní, ako jeden zo zdrojov informácií. Preto po vnímaní nasledujú práve definície manažéra, ako zodpovedného pracovníka organizácie, ďalej definície manažérskeho plánovania a rozhodovania.

Po časti, kde je opisovaný manažér a jeho základné funkcie, nasleduje vykreslenie prostredia malej otvorenej ekonomiky, aby sme vedeli zhodnotiť všetky faktory ovplyvňujúce manažéra. Ďalej nasleduje opis indikátora ekonomického sentimentu, jeho jednotlivých častí, získavanie údajov štatistickým úradom formou vyhodnocovania dotazníkového šetrenia a možné slabé stránky, ktoré v sebe indikátor ekonomického sentimentu skrýva.

Indikátor však nie je jediný ukazovateľ, na základe ktorého sa manažér môže rozhodovať a ktorý ho ovplyvňuje. Sú tu ďalšie ukazovatele, a to predovšetkým investície v rámci podniku, stav zásob a ľudský faktor v podniku.

V závere sú doplnené pojmy hrubý domáci produkt (HDP), ktorý je jeden z najdôležitejších makroekonomických veličín a v praktickej časti poslúži jeho vývoj ako porovnanie s vývojom indikátora ekonomického sentimentu. Výdaje domácností sa tiež využijú v praktickej časti ako porovnanie so spotrebiteľským indikátorom a malá otvorená ekonomika na záver dopĺňa prostredie Slovenskej republiky, aby sme vedeli lepšie zhodnotiť všetky faktory ovplyvňujúce manažéra.

4 Praktický rámec

4.1 Metodika

4.1.1 Dáta

Dáta indikátora ekonomického sentimentu a jeho jednotlivých častí sú čerpané zo štatistického úradu Slovenskej republiky. Sú k dispozícii v mesačných intervaloch a vyjadrujú očakávanie podnikateľských subjektov na vývoj ekonomiky. Očakávania sú subjektívnej povahy, a preto sa v bakalárskej práci porovnáva indikátor ekonomického sentimentu s ukazovateľom reálnej ekonomiky, s ukazovateľom HDP. Cieľom je preukázať vypovedaciu schopnosť daného indikátora. Dáta sú vo forme zmien, resp. vo forme prvých diferencií.

Dáta bolo potrebné pre bakalársku prácu vopred upraviť, to znamená znormovať. Normovanie bude bližšie definované v nasledujúcej podkapitole. Keďže HDP je v kvartálnych intervaloch, bolo taktiež potrebné v prípade indikátora mesačné dáta spriemerovať metódou aritmetického priemeru na kvartálne. Pozorovaným obdobím je obdobie od druhého kvartálu roku 1998 až do druhého kvartálu roku 2014. Toto obdobie sa viaže na konjunkturálne prieskumy, ktoré sa začali vykonávať v jednotlivých odvetviach od roku 1998.

Zdrojom dát HDP je Eurostat. Použité dáta sú pre potreby bakalárskej práce, podobne ako dáta indikátora ekonomického sentimentu, znormované. V konečnej znormovanej podobe sa použili na korelačnú analýzu a vyjadrili sa v grafickej podobe pre lepšie porovnanie.

4.1.2 Úprava dát normovaním

Normovanie dát je veľmi rozšírená úprava a vhodný spôsob zabezpečenia zrovnateľnosti premenných, ktoré sú v rôznych meraciach jednotkách. Pre bakalársku prácu je normovanie dát veľkým prínosom, no keďže dáta sú v rôznych jednotkách, hrozí strata informácií pri ich analýze, ktorú je potrebné brať do úvahy. Vzorec pre normovanie dát je v nasledujúcej podobe:

$$U = \frac{X - \bar{x}}{s_x} \quad (1)$$

U je znormovaný znak, X vyjadruje hodnotu, ktorá sa bude normovať, $\bar{x}$ vyjadruje aritmetický priemer daného znaku, resp. hodnoty a s_x určuje smerodajnú odchýlku (Palát, 2002).

4.1.3 Korelačná analýza

K matematickému popisu závislostí v štatistike, ako aj k overovaniu vykonaných teórií slúži metóda korelačnej analýzy. Táto metóda sa zaoberá vzájomnými závis-

lost'ami a kladie sa v nej dôraz viac na intenzitu, teda silu vzájomného vzťahu, ako na skúmané veličiny z pohľadu príčiny a následku.

Jej hlavnou úlohou je prispieť k poznaniu vzťahov medzi znakmi v štatistike a jej východiskom sú štatistické dáta získané rôznymi spôsobmi (Hindls, Hronová, Seger, 2004).

V bakalárskej práci je korelačná analýza využívaná pre overenie závislostí medzi indikátorom ekonomického sentimentu a jeho jednotlivými časťami a ukazovateľmi, ktoré sa uvádzajú v teoretickom rámci, teda s ukazovateľmi HDP, investíciami a ďalšími. Dáta, ktoré sú testované korelačnou analýzou sú sezónne očistené a sú čerpané zo Štatistického úradu Slovenskej republiky a tiež z databázy Eurostatu. Cieľom uskutočňovanej analýzy je zistiť vypovedajúcu schopnosť indikátora ekonomického sentimentu v rámci malej otvorenej ekonomiky Slovenskej republiky ako celku a tiež jednotlivých odvetviach, v ktorých sú prieskumy vykonávané.

K tomu, aby sme zmerali mieru závislostí pozorovaných veličín, bude slúžiť koeficient korelácie. Koeficient sa skladá z čitateľa, v ktorom sa uvádza kovariancia a z menovateľa, kde sú smerodajné odchýlky premenných s_x a s_y .

$$r_{xy} = \frac{s_{xy}}{\sqrt{s_x^2 s_y^2}} \quad (1)$$

Koeficient korelácie podľa Hindlsa, Hronovej a Segera (2004), môže nadobúdať kladné a záporné hodnoty. Definičný obor, ktorý ho charakterizuje, je od -1 do +1. Pokiaľ koeficient korelácie nadobúda hodnotu +1, znamená to, že medzi premennými je priama lineárna závislosť. Hodnota -1 znamená nepriamu lineárnu závislosť a 0 zobrazuje lineárnu nezávislosť premenných. Čím viac sa približuje korelačný koeficient hodnote +/- 1, tým je závislosť sledovaných premenných väčšia a čím je bližšie k 0, tým je závislosť voľnejšia.

Hodnoty korelačného koeficientu a silu závislosti uvádzame v nasledujúcej tabuľke.

Tab. 1 Hodnoty korelačného koeficientu a ich význam

Absolútna hodnota	Tesnosť závislosti	Typ závislosti
0	nulová	nezávislosť
0,0-0,3	nízka	voľná
0,3-0,5	mierna	
0,5-0,7	význačná	
0,7-0,9	veľká	
0,9-0,99	veľmi vysoká	
1	pevná funkčná	pevná

Zdroj: Palát (2002)

Je potrebné si uvedomiť, že koeficient korelácie, ktorý sa blíži hodnote nula, nemusí znamenať slabú závislosť, ale môže ísť o závislosť nelineárnu. Ďalej sa musí dávať pozor na to, aby súbor pozorovaní nebol malý a na to, či na premenné nepôsobí tretí činiteľ, ktorý potom spôsobuje to, že medzi premennými je vysoká závislosť (Hindls, Hronová, Seger, Fischer, 2007).

Koeficient korelácie bude v prípade lineárnej nezávislosti veličín x a y v základnom súbore rovný hodnote 0. Nulovú hypotézu, resp. predpokladajúcu nulovú hodnotu korelačného koeficientu, zapíšeme ako $H_0: \rho_{xy} = 0$. Oproti tomuto staviame hypotézu o hodnote, ktorá nie je nulová, teda $H_1: \rho_{xy} \neq 0$. V prípade kladnej alebo zápornej hodnoty využívame podoby alternatívnej hypotézy $H_1: \rho_{xy} > 0$ alebo $H_1: \rho_{xy} < 0$.

4.1.4 Test štatistickej významnosti

V teste štatistickej významnosti sa stanovuje nulová a k nej príslušná alternatívna hypotéza. Nulová hypotéza v teste štatistickej významnosti naznačuje, že je vzťah pozorovanými medzi premennými nevýznamnými, a preto je cieľom analýzy nulovú hypotézu zamietnuť. Alternatívna hypotéza vyjadruje významnosť a teda, že vzťah medzi premennými sa dá dokázať.

Po stanovení hypotéz sa musí určiť hladina významnosti, ktorá sa bude porovnávať s dosiahnutými hodnotami v teste. V bakalárskej práci je hladina významnosti stanovená na 5%, alebo hodnotu 0,05.

Nasleduje testovanie vzťahov. Výsledkom testovania sú p-hodnoty, ktoré vyjadrujú najmenšie hodnoty pre zamietnutie nulovej hypotézy. Čím je p-hodnota nižšia, tým je vyššia pravdepodobnosť zamietnutia nulovej hypotézy.

Ak je teda p-hodnota nižšia ako 0,05, nulová hypotéza sa zamietá a vzťah medzi pozorovanými premennými existuje. Ak však p-hodnota prekročí hodnotu 0,05, nulová hypotéza sa zamietá a sledovaný vzťah je nevýznamný (Rimarčík, 2007).

5 Vzťah HDP a indikátora ekonomického sentimentu

Vzťahy indikátora ekonomického sentimentu a reálnej situácie v ekonomike, vyjadrenej hodnotami HDP, testujú na základe štatistických analýz. V metodike sa uvádza, že pre potreby bakalárskej práce a zistenia vypovedajúcej schopnosti indikátora ekonomického sentimentu v malej otvorenej ekonomike, bude využitá korelačná analýza a test významnosti vzťahov medzi pozorovanými premennými za pomoci p-hodnôt. V nasledujúcej tabuľke sú uvedené hodnoty korelačného koeficientu a p-hodnoty, ktoré sa budú v jednotlivých častiach osobitne hodnotiť.

Tab. 2 Závislosť IES a HDP a ich úroveň významnosti

Indikátor	Korelácia	P-hodnoty
Indikátor dôvery v službách a HDP v službách	-0,0388	0,7589
Indikátor dôvery v obchode a HDP v obchode	-0,0851	0,5001
Indikátor dôvery v priemysle a HDP v priemysle	-0,2029	0,1049
Indikátor dôvery v stavebníctve a HDP v stavebníctve	-0,1328	0,2917
Indikátor ekonomického sentimentu a celkové HDP	0,3204	0,0093

Hodnoty korelácie v tabuľke dokazujú, že v prípade indikátora ekonomického sentimentu ako celku, existuje medzi indikátorom a HDP mierna závislosť. V jednotlivých odvetviach je závislosť medzi indikátorom a HDP veľmi nízka. Indikátory v jednotlivých odvetviach majú negatívne znamienko, čo neodpovedá predpokladu o racionálnych subjektoch, pretože ich vnímanie reality je opačné.

Pri p-hodnotách sa potvrdzuje, že vzťah medzi indikátorom ekonomického sentimentu a celkovým HDP naozaj existuje, na rozdiel od indikátorov jednotlivých odvetví, kde p-hodnoty sú nad hodnotou 0,05, nulová hypotéza sa nezamieta a vzťahy medzi indikátormi a HDP v odvetviach nie sú významné.

Bakalárska práca testuje predpoklad, že ekonomické subjekty môžu vnímať realitu s oneskorením a preto bol skúmaný vzťah HDP a posun indikátora ekonomického sentimentu a jeho jednotlivých častí o jeden kvartál spätne.

Hodnoty korelačného koeficientu a p-hodnoty sú pre porovnanie zobrazené tabuľke č. 3.

Tab. 3 Závislosť IES a HDP a ich úroveň významnosti po úprave dát

Indikátor	Korelácia	P-hodnoty
Indikátor dôvery v službách a HDP v službách	-0,0466	0,7148
Indikátor dôvery v obchode a HDP v obchode	-0,1377	0,2779
Indikátor dôvery v priemysle a HDP v priemysle	-0,2741	0,0284
Indikátor dôvery v stavebníctve a HDP v stavebníctve	-0,0156	0,9024
Indikátor ekonomického sentimentu a celkové HDP	0,2334	0,0635

Oneskorenie očakávaní podnikateľských subjektov o jeden kvartál z pohľadu korelácie malo dopad na zlepšenie hodnôt v indikátoroch dôvery v priemysle, službách a obchode, tiež sa zlepšili ich p-hodnoty. Zvýšená závislosť avšak nemení nič na tom, že znamienko závislosti ostáva záporné, čo vedie k záveru, že očakávania sú v opačnom vzťahu ako skutočný vývoj ekonomiky. Úpravy ďalej viedli k zníženiu korelácie a zhoršeniu p-hodnoty u celkového indikátora ekonomického sentimentu a u indikátora dôvery v stavebníctve.

5.1 Vzťah celkového HDP a IES

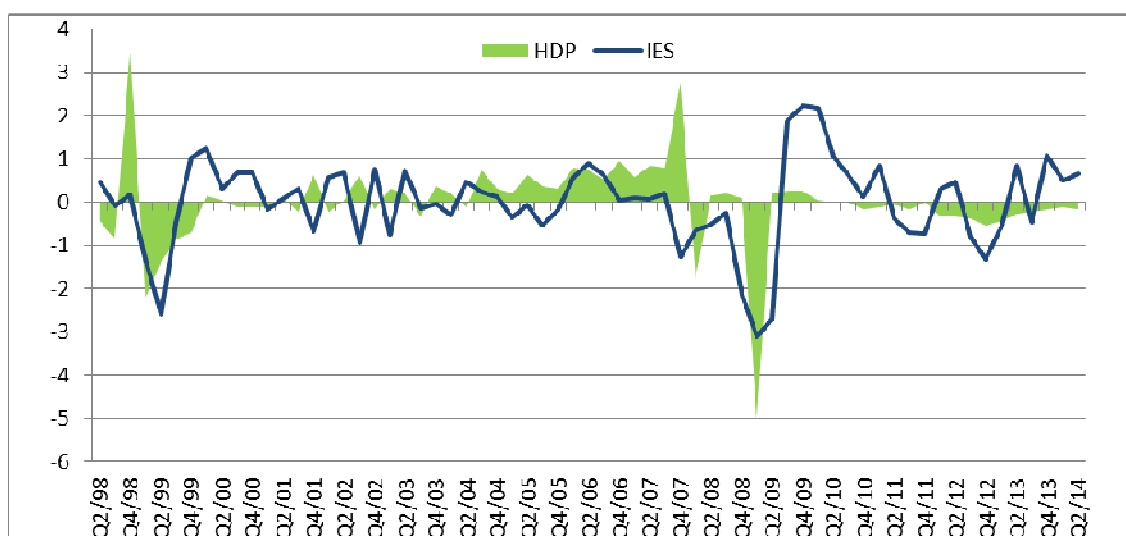
Na základe analýzy vzťahu sa medzi súhrnným indikátorom ekonomického sentimentu a celkovými hodnotami HDP, predstavujúcich vývoj reálnej ekonomiky v sledovanom období, preukázala mierna závislosť. Vypočítaná p-hodnota (0,0093) je menšia ako kritická hodnota 0,05, čo znamená a zároveň potvrdzuje, že medzi pozorovanými premennými existuje vzťah.

V prípade miernej závislosti medzi týmito premennými je nutné poznamenať, že indikátor vyjadruje subjektívne názory, očakávania respondentov zapojených do konjunkturálnych prieskumov, na rozdiel od HDP, ktorý je kvantitatívnej povahy. Ďalším faktom, prečo môže nastať nízka alebo v tomto prípade mierna závislosť medzi pozorovanými premennými, je vybraná vzorka respondentov konjunkturálnych prieskumov a HDP, ktorý zahrňuje všetky hospodárske subjekty.

Mierna závislosť sa dá vysvetliť tiež skreslením dát indikátora ekonomického sentimentu pri ich spriemerovaní aritmetickým priemerom z dát mesačných na dáta štvrtročné.

Nasledujúci graf nám objasňuje časový vývoj celkového HDP v porovnaní s indikátorom ekonomického sentimentu.

Obr. 1 Vývoj HDP a indikátora ekonomického sentimentu

Z grafu je vidieť, že sa očakávania podnikov oproti samotnému vývoju ekonomiky v určitých obdobiach približujú a naopak v niektorých obdobiach sa značne rozchádzajú. Najviac sa hodnoty indikátora ekonomického sentimentu odlišujú od reálnej ekonomiky v troch obdobiach, a to v období štvrtého kvartálu roku 1999, potom v štvrtom kvartáli roku 2007 a ďalej v období od prvého kvartálu roku 2009 až do prvého kvartálu roku 2010.

HDP v štvrtom kvartáli 1999 rapídne pokleslo a s poklesom HDP sa prejavila aj narastajúca miera inflácie. Jej medziročná zmena podľa výročnej správy Národnej banky Slovenska v decembri 1999 dosiahla hodnotu 14,2 % (NBS, 1999).

Očakávania v tej dobe neboli na tak vysokej úrovni, preto je možné, že nepocítili taký skok. Čo sa týka inflácie, tak podnikateľské subjekty, ale aj bežný spotrebiteľ, berú často rast inflácie iba z pohľadu rastu miezd. No inflácia je jav, pri ktorom nerastú len ceny miezd, ale rastú ceny všetkých potravín, oblečenia a všetkých ekonomických statkov. Preto po jednom kvartáli klesania HDP, zvyšovaní inflácie a zvyšovaní nezamestnanosti, očakávania podnikateľských subjektov klesali zároveň s HDP a ešte trochu nižšie. Po zlepšovaní výkonu Slovenskej republiky sa s malým časovým rozdielom zlepšujú aj očakávania. Veľký nárast pozitívneho očakávania bol, ako je z grafu možné pozorovať, po krátkej dobe utlmený a až do obdobia roku 2007 sa pohyboval okolo HDP s malými odchýlkami.

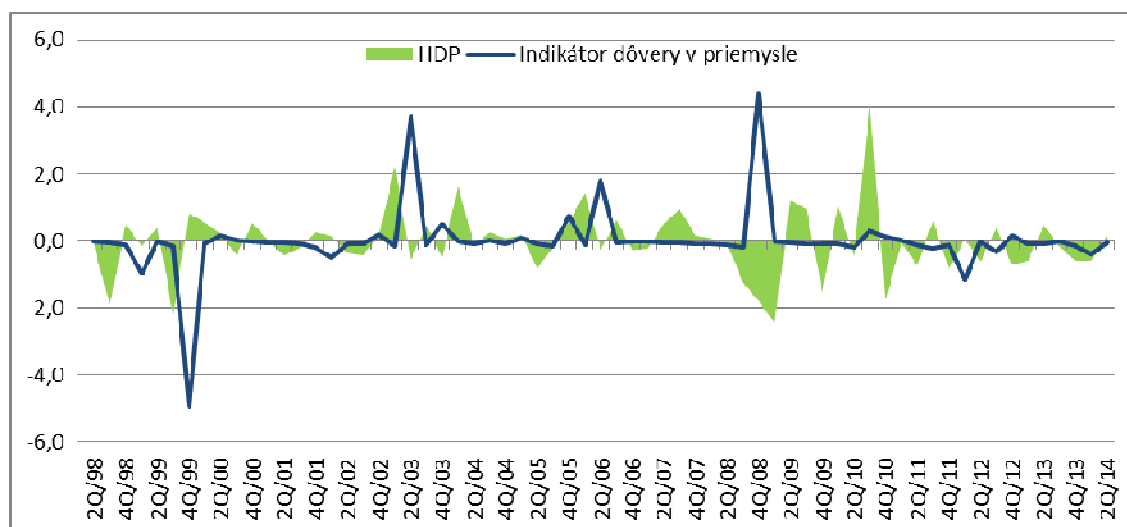
Je možné si už spočiatku grafu uvedomiť, že očakávania podnikateľských subjektov sú vždy o niečo znásobené oproti reálnemu vývoju slovenskej ekonomiky.

Reálny vývoj ekonomiky v roku 2007 dosahoval druhý najvyšší vrchol v pozitívnom vzťahu, no očakávania jednoznačne reagovali negatívne na krízu na finančných trhoch v USA. Správa o menovom vývoji v Slovenskej republike za rok 2007 hovorí o finančnej kríze súvisiacej s vývojom na realitnom sektore v USA. Za následok mala náhly nedostatok likvidity na finančných trhoch a zvýšenie negatívneho postoja voči riziku. Došlo k preceňovaniu rizika a presunu z rizikovejších do bezpečnejších aktív (NBS, 2007).

Kríza sa však rozšírila a prejavila sa aj na slovenskom trhu. Na ekonomike Slovenskej republiky sa prejavila najviac na prelome rokov 2008 a 2009, čo je výrazne vidieť aj na poklese krivky HDP v grafe v tomto období. Karol Morvay a kol. (2010) v dokumente Hospodársky vývoj Slovenska v roku 2009 uvádzajú krízu Slovenskej republiky ako súčasť svetovej hospodárskej krízy, ktorá nadobudla podobu celosvetovej recesie. Pokles reálneho HDP v Slovenskej republike (-4,7%) je mierne väčší ako pokles v rámci EU 27. Na Slovensku pocítili účinky finančnej krízy najviac segment kolektívneho investovania a dôchodkového sporenia. V tomto prípade je porušené tvrdenie o znásobovaní negatívnej a pozitívnej reakcie na vývoj ekonomiky. Reálna ekonomika v Slovenskej republike bola na nižšej úrovni ako ju videli podnikateľské subjekty.

5.2 Vzťah HDP v priemysle a indikátora dôvery v priemysle

Priemysel je hlavnou súčasťou národného hospodárstva Slovenskej republiky. Tvorí najväčší podiel indikátora ekonomického sentimentu, aj preto je mu bude v bakalárskej práci spomedzi všetkých indikátorov dôvery kladený najsilnejší dôraz. Jeho hlavnými odvetviami v Slovenskej republike sú najmä strojársky priemysel, priemysel chemický a ťažba nerastných surovín. V súčasnosti je kľúčovým odvetvím v priemysle automobilový priemysel.

Obr. 2 Vývoj HDP a indikátora dôvery v priemysle

Graf naznačuje, že indikátor ekonomického sentimentu v podobe subjektívnych očakávaní podnikateľských subjektov je na viacerých miestach oneskorený, v iných je zasa veľmi nepriaznivý výkon ekonomiky vyjadrený pozitívnymi hodnotami v očakávaní podnikov, a dokonca rast reálnej ekonomiky, ako vidíme v grafe, vnímajú subjekty negatívne.

Tak ako pri súhrnnom indikátore ekonomického sentimentu, aj pri indikátore dôvery v priemysle sú najväčšie odchyľky očakávaní podnikov od skutočného vý-

voja ekonomiky spozorované v obdobiach štvrtého kvartálu roku 1999, v období prvého a druhého kvartálu roku 2003, ďalej sú najväčšie odchýlky na prelome rokov 2008 a 2009 a posledná odchýlka je tretí kvartál roku 2010.

Analýza vzťahu medzi indikátorom dôvery v priemysle a hodnotami HDP v priemysle prostredníctvom korelačného koeficientu potvrdila, že závislosť týchto dvoch pozorovaných veličín je veľmi nízka. P-hodnota (0,1049) nezamieta nulovú hypotézu o nevýznamnosti vzťahu, pretože je väčšia ako kritická hodnota 0,05.

Tak ako v celkovom indikátore ekonomického sentimentu, tak aj v indikátore dôvery v priemysle v porovnaní s HDP v priemysle, je prvá odchýlka v grafe a druhá najvyššia v pozorovanom období na konci roku 1999.

Rast cien energetických surovín, najmä ropy spôsobených infláciou, uplatňovanie dovoznej prirážky a administratívne opatrenia vlády viedli k zrýchlenej dynamike rastu cien priemyselných výrobcov. Obnovený rast cien ropy, zvýšenie spotrebných daní a úprava cien tepelnej a elektrickej energie sa v raste cien prejavili hlavne v druhej polovici roku 1999 (NBS, 1999).

Cena sa na trhu tvorí ponávkou a poptávkou, čo znamená, že pri zvýšených cenách, v prípade tejto situácie, očakávaní podnikov poklesli z dôvodu slabšej poptávky po ich produktoch. Znížená poptávka ovplyvňuje nielen prvotný zisk v spoločnosti, ale následné investície, tvorenie zásob, ľudský faktor v spoločnosti a tým zasahuje do celého chodu podniku.

Druhá naopak veľmi pozitívna odchýlka očakávaní podnikateľských subjektov oproti reálnemu HDP v roku 2003 je sprevádzaná vstupom do Európskej únie (EÚ), kedy sa na podnikateľských subjektoch dá spozorovať, že vnímajú vstup do EÚ práve ako príležitosť, nie ako hrozbu. Očakávajú nových investorov, možnosť vstupu na nové trhy, rozšírenie pôsobenia spoločností.

Svetová kríza, ktorá sa prejavila na Slovensku na prelome rokov 2008 a 2009, sa v priemysle spomedzi pozorovaných odvetví prejavila najviac. Je to spôsobené ako celkovým podielom priemyslu na celkovej ekonomike, tak tým, že tvorí najväčší podiel na exporte a importe z daných odvetví. Očakávanie podnikateľských subjektov boli v tej dobe na veľmi pozitívnej vlne, neodpovedali realite.

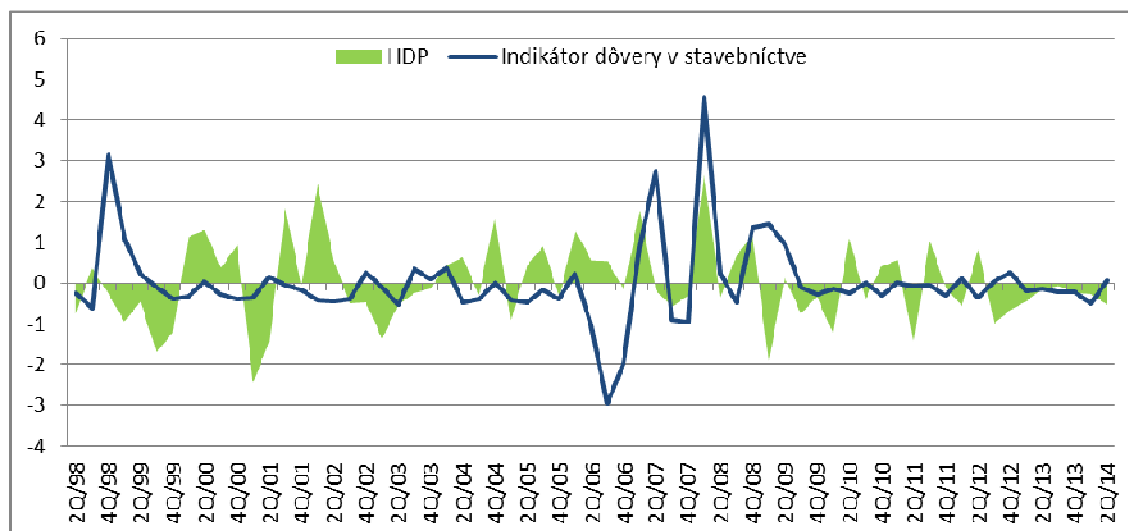
V roku 2010 vzrástla v priemyselnej výrobe SR produkcia tržieb v porovnaní s predchádzajúcim rokom o 18,9 %, najvyšší rast bol zaznamenaný vo výrobe a spracovaní kovov (40,2 %) a vo výrobe motorových vozidiel, návesov a prívesov (36,8 %). Pokles naopak zaznamenala produkcia vo výrobe ostatných dopravných prostriedkov, výroba kovových konštrukcií okrem strojov a zariadení a ďalšie (Ministerstvo hospodárstva Slovenskej republiky, 2012)

5.3 Vzťah HDP v stavebníctve a indikátora dôvery v stavebníctve

Stavebníctvo je považované v Slovenskej republike práve za jedno z rozhodujúcich odvetví hospodárstva a zaraďuje sa medzi hlavné piliere rozvoja slovenskej ekonomiky. Vytvára diela dlhodobej životnosti a zaisťuje tak okrem výrobného procesu aj prínos kultúrny a architektonický, ktorý je dôležitou súčasťou duševného výkonu. V neposlednom rade má značný, ekologický, estetický a sociálny dopad. Je

tiež významným spotrebiteľom rôznych energií, materiálov, nerastných surovín a výrobkov.

Toto odvetvie národného hospodárstva ďalej produkuje enormné množstvá stavebného odpadu, demolačných materiálov a emisií. Z tohto pohľadu je preto významný a nezanedbateľný na jednej strane vzťah medzi stavebnou činnosťou a životným prostredím, na strane druhej vzťah stavebnej činnosti a trvalo udržateľného rozvoja (Ministerstvo výstavby a regionálneho rozvoja SR, 2008).

Obr. 3 Vývoj HDP a indikátora dôvery v stavebníctve

Graf ukazuje obdobia závislosti medzi indikátorom dôvery v stavebníctve a vývojom HDP v stavebníctve, ale na základe korelačnej analýzy a na základe p-hodnoty (0,2197) je v sledovanom období celková závislosť nízka.

Pri porovnaní hodnôt zobrazených v grafe sa preukázalo v číselných rozdieloch, že odchýlky sú časté a tie najvyššie sú v štyroch obdobiach. Prvá odchýlka je hneď na začiatku sledovaného obdobia, a to v štvrtom kvartáli roku 1998, kde sú očakávania veľmi pozitívne, no skutočný vývoj ekonomiky je v záporných hodnotách.

Druhá odchýlka sa prejavila v opačnom jave ako prvá, teda očakávania podnikateľských subjektov boli veľmi negatívne, no ekonomický vývoj bol kladný. Táto odchýlka je v treťom kvartáli roku 2006. Tretia a štvrtá, resp. posledná odchýlka sa zobrazuje na grafe v období druhého kvartálu roku 2007 a v období prvého kvartálu roku 2009.

V priebehu roka 1998 sa vzostupný trend vo vývoji stavebnej produkcie, znamená v rokoch 1995 až 1997, zmiernil, pričom v treťom a štvrtom štvrtroku zaznamenal prepád produkcie. Z dôvodu nezaplatených prác na štátnych zákazkách sa obmedzila investičná činnosť, spomalila sa realizácia diaľničnej infraštruktúry i vodohospodárskej výstavby. Odvetvie stavebníctva sa nachádzalo v tom období v recesii, keď od septembra postupne klesal objem stavebnej produkcie (NBS, 1998).

Vzostupný trend v rokoch 1995 až 1997 ovplyvnil pohľad podnikateľských subjektov a ich očakávania rástli aj v období, kedy nastala recesia v roku 1998. Situáciu je vidieť na grafe, keď sa očakávania pohybujú v kladných hodnotách a skutočná ekonomika je v stave recesie.

Rok 2006 bol charakteristický rozmachom v stavebníctve, no po vstupe do Európskej únie nastáva na Slovensku problém nedostatku pracovnej sily. Dobrí a kvalifikovaní stavbári odchádzajú za lepšími možnosťami do zahraničia. Tým, že chýba kvalita stavebnej práce na Slovensku, podnikateľské subjekty očakávajú oveľa negatívnejší vývoj slovenskej ekonomiky. Množstvo stavebných firiem odchádza z trhu, znižuje sa konkurencia a firmy nemusia na získanie zákazníkov vynakladať tak veľké úsilie, tým klesá tá kvalita služieb.

V roku 2007 neustáva boj o kvalifikovaných pracovníkov, preto sa slovenská ekonomika (HDP) v stavebníctve nachádza v záporných hodnotách, ako vidíme v grafe. Stavebníctvo v tom období nie je veľmi atraktívne z pohľadu mzdy a pracovnej doby, je nutné za prácou cestovať. Študenti nechcú študovať na školách so stavebných odborom a ak aj chcú, tak uplatnenie v zahraničí je pre nich ľahšie a aj platovo výhodnejšie. Napriek nepriazni však počet zamestnaných v tomto odvetví rastie a zrejme preto sú očakávania podnikateľských subjektov tak vysoké (Turancová, 2008).

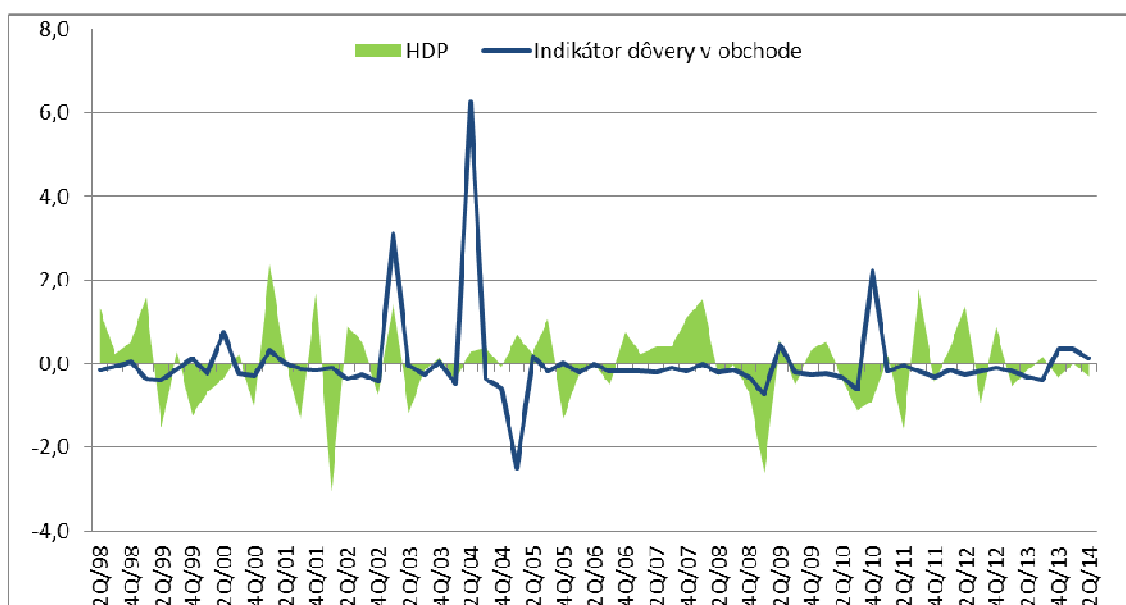
Rok 2009 sa ťahá v duchu svetovej hospodárskej krízy, tak ako vznikol pokles v celej našej ekonomike, tak aj v odvetví stavebníctva. Tak prudký pokles však nebol očakávaný podnikateľskými subjektmi, čo sa prejavilo v podobe odchýlky na grafe. Táto odchýlka netrvala dlho a hneď po rozpoznaní krízy sa zmenšila, podnikateľské subjekty sa v očakávaniach ustálili a hýbali sa odvtedy vždy okolo hodnoty HDP.

5.4 Vzťah HDP v obchode a indikátor dôvery v obchode

Odvetvie obchodu na Slovensku prešlo v uplynulých rokoch od 1998 zásadnou reformou ekonomických podmienok a liberalizáciou podnikania. Sprivatizovanie obchodu, vstup zahraničných investícií, relatívne nízka finančná náročnosť zakladania a udržiavania v chode nové obchodné subjekty, to všetko vytvára pozitívne podmienky pre dynamický rozvoj podnikania v obchode.

Preto sa odvetvie obchodu stalo svojím pretrvávajúcim priaznivým ekonomickým prostredím aj v Slovenskej republike najdynamickejšie sa rozvíjajúcim a najvýznamnejším sektorom národného hospodárstva.

Postavenie tohto odvetvia v slovenskej ekonomike sa postupne dostáva na úroveň zhodnú s postavením obchodu v európskych krajinách. Bol zachytený dynamický nárast množstva podnikov a organizácií, pričom z väčšej časti prevažujú maloobchodné podniky, ktoré poskytujú najviac pracovných miest (Ministerstvo hospodárstva SR, 2001).

Obr. 4 Vývoj HDP a indikátora dôvery v obchode

Už na prvý pohľad je z grafu zrejmé, že v tomto odvetví sú najvyššie kladné hodnoty indikátora dôvery oproti ostatným odvetviám. Práve v tej najvyššej hodnote sa ale indikátor dôvery v obchode najviac odlišuje od skutočného výkonu ekonomiky.

Obdobie, kde je najvyššia odlišnosť je druhý kvartál roku 2004. Tie ďalšie zaznamenané odlišnosti pri porovnaní týchto dvoch veličín sú v obdobiach prvého kvartálu roku 2002, v období prvého kvartálu roku 2005 a posledná významná odchýlka je v štvrtom kvartáli roku 2010.

Korelačnou analýzou sa dospelo k záveru, že v prípade vzťahu medzi očakávaním podnikateľských subjektov v odvetví obchodu a vývojom HDP, je veľmi nízka závislosť. Získaná p-hodnota (0,5001) je v porovnaní s kritickou hodnotou 0,05 vysoká a dokazuje, že sa nezamieta nulová hypotéza o nevýznamnosti.

Na začiatku grafu, a teda sledovaného obdobia od roku 1998 do štvrtého kvartálu roku 2004, sa očakávania podnikateľských subjektov pohybovali len s miernymi odchýlkami skoro na rovnakej úrovni. V roku 2004 prišiel rast, ktorý kopíroval HDP s o niečo väčším vzostupom. Avšak odchýlka, ktorá sa načrtla v predošlom texte sa týkala poklesu HDP v prvom kvartáli 2002. To, čo viedlo k poklesu HDP by mohlo byť spôsobené prípravou a zlepšovaním podnikateľského prostredia na vstup do EÚ. Tým sa zvyšovali náklady na odstraňovanie administratívnej náročnosti, zmeny v zákonoch, napr. zmena v Zákone o účtovníctve alebo novela Obchodného zákonníka a ďalšie zmeny (Národná agentúra pre rozvoj malého a stredného podnikania, 2003).

Vstupom do Európskej únie sa obchodu otvorili veľké možnosti, čo prinieslo obrovské pozitívne očakávania zo strany podnikateľských subjektov. Dokonca v porovnaní s inými odvetviami je v obchode cítiť najvyššie pozitívne očakávanie. Na rozdiel od priaznivých očakávaní sa HDP, teda reálna ekonomika v obchode, nijak výrazne neprejavila.

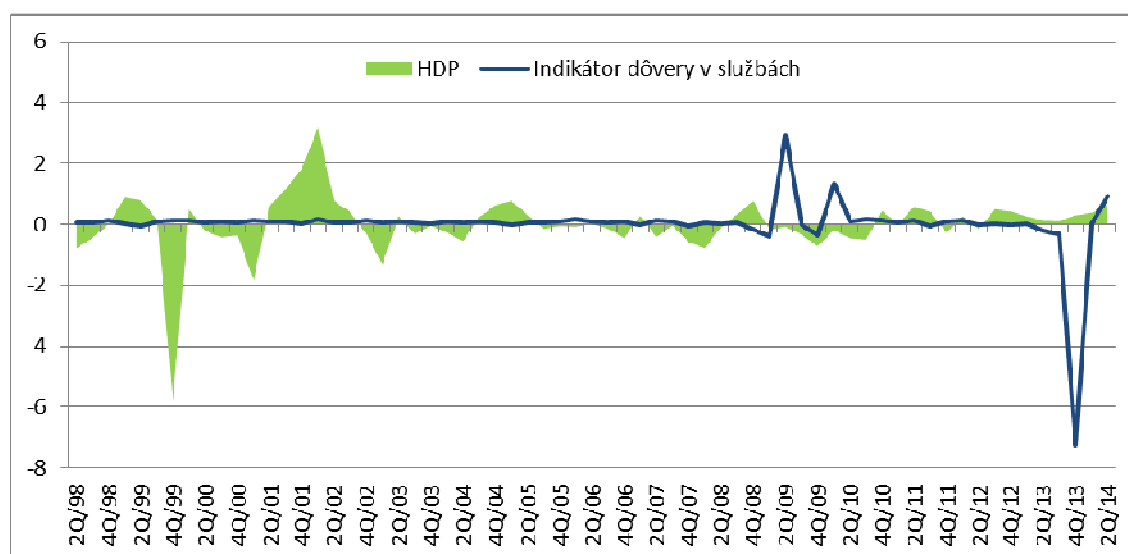
Nasledujúci rok sa nesie v duchu negatívneho očakávania, čo sa prenieslo na podnikateľských subjektov z dôvodu, že vstup do EÚ nesplnil ich vysoké požiadavky.

V roku 2010 Slovenská republika reagovala negatívne na možnú stratu komparatívnej výhody lacnej pracovnej sily. Slovenská republika musí do budúcnosti zapracovať na vývoji nových technológií, na podporovaní podnikania a vzdelávaní. Ekonomika Slovenskej republiky musí napredovať, inak nebudú zahraničné investície zaručené. Podnikateľské subjekty zachytili rozhovory o vzdelávaní, lákaní zahraničných investorov, čo na nich zapôsobilo pozitívne, preto vznikla tá odchýlka. Na jednej strane vznikajúce náklady štátu na inovácie, na strane druhej kladné očakávanie z pohľadu podnikov pre kvalifikovanejších pracovníkov.

5.5 Vzťah HDP v službách a indikátor dôvery v službách

Odvetvie služieb sa zaradzuje do terciárneho sektoru národného hospodárstva SR. Zahŕňa všetky druhy služieb či už sú to služby platené, alebo služby neplatené. Z pomedzi všetkých sektorov je terciárny sektor najrýchlejšie sa rozvíjajúcim sektorom národného hospodárstva vo vyspelých krajinách, medzi ktoré sa radí tiež Slovenská republika.

Pozitívnymi znakmi tohto sektora sú hlavne nízka investičná náročnosť, vysoké tempo inovácií a vysoký rast produktivity. Tieto pozitívne znaky rastú s rastom vyspelosti danej krajiny. Služby sú potrebné pre uspokojenie základných potrieb človeka, bez ktorých nie je jeho existencia možná a podmieňujú jeho ďalší rozvoj (Rogul'a,2012)

Obr. 5 Vývoj HDP a indikátora dôvery v službách

Podľa hodnoty vypočítanej korelačnej analýzy(-0,0388), hodnoty zobrazené v grafe majú medzi sebou nízku závislosť a p-hodnota (0,7589), ktorá je väčšia ako 0,05 tvrdí, že nezamietame nulovú hypotézu, teda nevýznamnosť vzťahu medzi premennými indikátor dôvery v službách a HDP v odvetví služieb.

Graf nám naznačuje obdobia s najväčšími odchýlkami, ktoré sa nachádzajú v obdobiach štvrtého kvartálu roku 1999 a tiež prvého kvartálu roku 2002. Ďalšie odchýlky, ktoré stoja za zmienku sú o obdobiach druhého kvartálu roku 2009 a štvrtého kvartálu 2013.

Priebeh jednotlivých očakávaní podnikateľských subjektov, ako sa dá pozorovať na grafe nad textom, sa pohybuje na rovnakej úrovni až do roku 2009, kedy nastal mierny pozitívny rast a v roku 2013 naopak nastal výrazný pokles.

Rok 1999 sa nesie v duchu vývoja služieb a obchodu na Slovensku. Nastáva etapa globalizácie obchodu, na slovenský trh prichádzajú nové obchodné reťazce a s nimi prichádza know-how, nové technológie, efektívnejšie logistické metódy. Nové know-how, nové technológie, to všetko je spojené nielen s vývojom spoločností, ale tiež s vysokými prvotnými nákladmi, ktoré sa samozrejme v priebehu rokov navrátia, ale v ten rok 1999 zrejme ekonomika náklady pocítila v záporných hodnotách HDP.

Ďalšie odchýlky sa nachádzajú v ekonomike v období prvého kvartálu roku 2002. HDP sa nachádzalo v tom období v kladných hodnotách na rozdiel od neutrálneho očakávania podnikateľských subjektov. Tretiu odchýlku je možné nájsť v období roku druhého kvartálu roku 2009, kedy je naopak očakávanie približne na úrovni HDP z roku 2002 a HDP pokleslo na nulové, miestami záporné hodnoty.

Posledná a rapídna odchýlka očakávaní podnikateľských subjektov od reálneho vývoja ekonomiky sa zobrazuje na grafe v štvrtom kvartáli 2013. Pokiaľ bakalárska práca vezme do úvahy, že energie patria do odvetví služieb, potom možnou príčinou rapídneho poklesu očakávania podnikateľských subjektov je obmedzená štátna regulácia. Štát podnikom dodávajúcim elektrinu, vodu a teplo nedovoľuje stanovovať vlastné ceny týchto energií. Zisková marža odvetvia služieb za rok 2013 tvorila 5,99% vďaka jednému jedinému podniku. Tým podnikom bol Clean Energy Trade a bez jeho pôsobenia na trhu by bola celková marža odvetvia -1,98%. Jeho vysoký zisk ovplyvnil ziskovú maržu celého tohto odvetvia aj jeho ziskovosť (Ondrušková, 2014), (Ondrušková, Pohorský, 2014).

6 Vzťah IES a alternatívnych informačných zdrojov manažérskeho rozhodovania

Ako sa uvádza už vyššie, pre manažéra je indikátor ekonomického sentimentu doplňujúcim zdrojom informácií, na základe ktorých sa môže, ale nemusí rozhodovať. Čo ho ďalej v podniku ovplyvňuje a na čo sa kladie vyšší dôraz sú investície a ľudský faktor, teda zamestnanci. Spomínal sa aj stav zásob, ktorý sa však v tejto časti bakalárskej práce nebude podrobne rozoberať.

Tab. 4 Vzťah IES, investícií a nezamestnanosti

	Korelačná analýza	Závislosť	P-hodnota	Významnosť
IES/investície	0,4629	mierna	0,0001	významný
IES/nezamestnanosť	-0,1858	nízka	0,1384	nevýznamný

Pri porovnávaní HDP a indikátora ekonomického sentimentu a jeho jednotlivých častí, sa preukázalo, že v odvetví priemyslu boli očakávania podnikateľských subjektov oneskorené. Preto sa aj v prípade investícií a nezamestnanosti, dáta podrobili korelačnej analýze s oneskoreným očakávaním o jeden kvartál spätne.

Tab. 5 Vzťah IES, investícií a nezamestnanosti po úprave dát

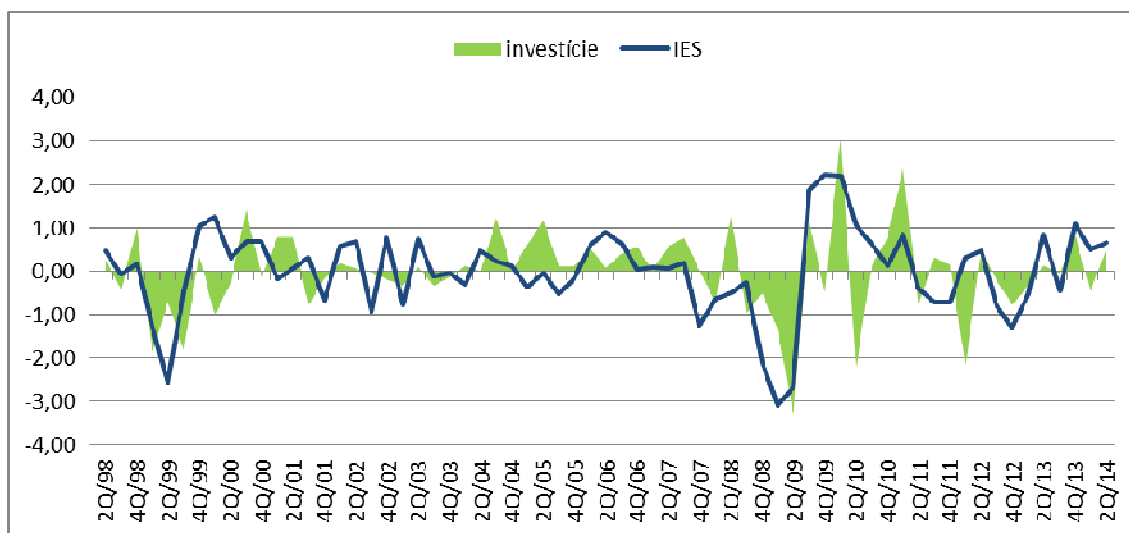
	Korelačná analýza	Závislosť	P-hodnota	Významnosť
IES/investície	0,0988	nízka	0,4372	nevýznamný
IES/nezamestnanosť	0,1240	nízka	0,3291	nevýznamný

Analýza dokazuje, že nebolo potrebné v tomto prípade uvažovať o oneskorení očakávaní podnikateľských subjektov. Korelačná analýza sa v prípade investícií dostala na nízku závislosť medzi sledovanými ukazovateľmi, v nezamestnanosti sa sila závislosti nezmenila. P-hodnota sa v oboch prípadoch zhoršila a investície klesli z významného vzťahu do nevýznamného.

6.1 Vzťah investícií a indikátora ekonomického sentimentu

V prípade podnikových investícií platí, že sú to statky, ktoré nie sú určené k okamžitej spotrebe, ale k výrobe statkov v budúcom období. Je možné ich charakterizovať ako jednorazové kapitálové výdaje za účelom generovania príjmu v dlhšom časovom období. Ide tu aj o odloženie dnešnej spotreby na získanie budúcich výnosov, na zhodnotenie vloženého kapitálu a tiež ide o zvyšovanie tržnej hodnoty samotného podniku (Polách, 2012).

V bakalárskej práci sa vysvetľuje vzťah práve investičnej činnosti celej ekonomiky s celkovým indikátorom ekonomického sentimentu. To, či vzťah existuje, alebo nie, sa overuje korelačnou analýzou, ktorej výsledky sú zobrazené v tabuľke číslo 4. Korelačná analýza ukazuje miernu závislosť indikátora ekonomického sentimentu na investičnej činnosti štátu. P-hodnota potvrdzuje významnosť vzťahu. Nasledujúci graf zobrazuje vývoj oboch ukazovateľov.

Obr. 6 Vývoj investícií a indikátora ekonomického sentimentu v SR

Pri vývoji týchto dvoch ukazovateľov nie sú viditeľné veľmi výrazné odchýlky. Dve menšie odchýlky sú v obdobiach druhého kvartálu 2010 a prvého kvartálu 2012. Zvyčajne sa podnikateľské očakávanie približuje reálnej ekonomike, čo svedčí o tom, že investície výraznou mierou ovplyvňujú podnikateľské subjekty, ktoré sa na ich základe rozhodujú a plánujú ďalší chod podniku.

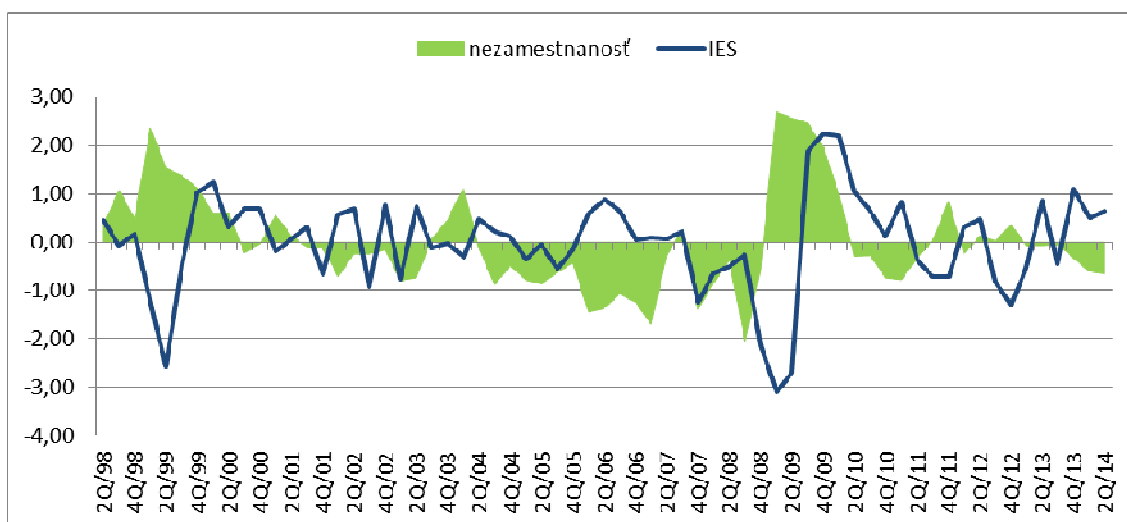
V roku 2010 nastal pokles investičnej činnosti a jeho opätovné navrátenie do ešte vyšších kladných čísel, v priebehu ktorých podnikateľské subjekty a ich očakávania pretrvávali v kladných hodnotách. Pokles investičnej činnosti bol spôsobený v tomto období hospodárskou krízou. Podnikateľské subjekty videli v investovaní príliš veľké riziko, ktoré nechceli podstupovať.

V roku 2012 doznieva hospodárska kríza. Podnikateľské subjekty v období krízy prestali dôverovať obchodovaniu s akýmikoľvek investíciami, preto sa ekonomika Slovenskej republiky opäť vracia do záporných hodnôt. Investície sú veľmi citlivá téma podnikateľských subjektov, preto sa nevedia dlho zbaviť predsudkov a svoje príjmy venujú viac úspore. Aj keď z grafu je jasné, že očakávania podnikateľských subjektov začali byť v tom období pozitívne, reálna ekonomika naznačuje, že tomu ešte tak nie je.

6.2 Vzťah nezamestnanosti a indikátora ekonomického sentimentu

Nezamestnanosť, tak ako je nepriaznivým javom pre celú ekonomiku, je nepriaznivá aj pre samotné podniky na trhu.

V bakalárskej práci sa tento jav bude prirovnávať k celkovému indikátoru ekonomického sentimentu. Cieľom je zistiť silu závislosti týchto dvoch premenných, významnosť ich vzťahu, priebeh a odchýlky v pozorovanom období od druhého kvartálu roku 1998 až druhého kvartálu roku 2014. Z tabuľky číslo 4 sa dá vyčítať, že existuje závislosť medzi nezamestnanosťou a očakávaním podnikateľských subjektov v podobe indikátora ekonomického sentimentu, aj keď je to len nízka závislosť. P-hodnota (0,1384) je väčšia ako hodnota 0,05, čím sa preukázala nevýznamnosť vzťahu. Vývoj týchto dvoch ukazovateľov je zobrazený v nasledujúcom grafe.

Obr. 7 Vývoj nezamestnanosti a indikátora ekonomického sentimentu v SR

Z grafu je vidieť hneď dve výrazné odchýlky, pri ktorých je nezamestnanosť vysoká a očakávania podnikateľských subjektov sú v záporných hodnotách. Obdobia, ktorých sa tieto odchýlky týkajú, sú prelom prvého a druhého kvartálu roku 1999 a prelom prvého a druhého kvartálu 2009. Čo sa týka ostatných období v grafe, očakávania reagujú na stav nezamestnanosti obrátene.

Na trhu práce v Slovenskej republike bolo v roku 1999, už druhý rok po sebe, charakteristické znižovanie poptávky po pracovnej sile. Prejavilo sa to v mimoriadnom poklese zamestnanosti a veľkom raste nezamestnanosti. Zaznamenané znižovanie zamestnanosti vyvrcholilo v štvrtom kvartáli, keď zamestnanosť medziročne poklesla o 2,9 %, t.j. najvyšší pokles od roku 1994.

Pokles celkovej zamestnanosti bol zapríčinený úbytkom pracovných miest vo viacerých odvetviach. Najväčší pokles zamestnanosti pocítilo pôdohospodárstvo (14,0%) a stavebníctvo (9,5). Zamestnanosť a jej pokles sa vo vysokej miere odra-

zil na vývoji nezamestnanosti, ktorá dosiahla ku koncu decembra 1999 (podľa evidencie Národného úradu práce) o 25% viac ako v rovnakom období roku 1998 (NBS, 1999).

Nezamestnanosť je nechcený jav, preto očakávania podnikateľských subjektov naberajú v tomto prípade opačný smer. S rastom nezamestnanosti v tomto období sa očakáva v organizáciách zlá situácia a teda očakávania sa zhoršujú. Pri poklese nezamestnanosti stúpajú pozitívne očakávania a dostávajú sa tým pádom na kladné hodnoty.

Svetová hospodárska kríza si vybrala svoju daň aj na trhoch práce SR, pričom spôsobila prevrat rastu zamestnanosti skoro vo všetkých odvetviach, ktorý sa dosahoval od roku 2000. Na slovenskom pracovnom trhu dopady svetovej hospodárskej krízy pociťovali predovšetkým zamestnanci so zmluvami na čas určitý, ďalej zamestnanci agentúr s prechodnými zmluvami a tiež občania Slovenskej republiky, ktorí pracovali v zahraničí ako cudzinci. Tiež nezamestnanosť mladých ľudí dosahovala v tom období vo viacerých krajinách Európskej únie historické európske maximá (Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny, 2009).

7 Diskusia

Očakávania podnikateľských subjektov pôsobia na ich následné konanie, čo ovplyvňuje v konečnom dôsledku celkový vývoj reálnej ekonomiky. Tak, ako sa zvýšené výdaje podnikov prejavujú na znižovaní stavov zamestnancov a následne vysokej nezamestnanosti na trhu, tak sa ale môže naopak zvýšená nezamestnanosť prejaviť na negatívnych očakávaniach podnikov. Preto vzťahy indikátora ekonomického sentimentu, ako očakávaní podnikateľských subjektov a skutočnej ekonomiky, sú tak významné.

Podľa štúdie Aarle a Kapplera (2012) šetrenie v ekonomike eurozóny naznačuje, že šoky sentimentu majú veľký vplyv na makroekonomické premenné, ako sú maloobchodné tržby, produkcia a tiež nezamestnanosť. Indikátory sentimentu môžu tiež poskytnúť cenné informácie pre politické návrhy tým, že poskytujú údaje o výrobcoch a spotrebiteľoch a ich očakávaniach aktuálneho či blízkeho stavu ekonomiky.

Z pohľadu ekonomickej teórie, indikátor ekonomického sentimentu by mal odrážať racionálne očakávania podnikateľských subjektov pôsobiacich na trhu. Podľa Kucharčíkovej a Tokarčíkovej (2004) subjekty orientujú svoje správanie na maximalizovanie svojej užitočnosti a to prispôsobujú meniacim sa podmienkam trhu podľa ich očakávaní. Mishkin (1997) rovnako uvádza, že očakávania ovplyvňujú správanie účastníkov ekonomiky a následný dopad na ekonomickú aktivitu.

Výsledky praktickej časti ale poukazujú na skutočnosť, že očakávania podnikateľských subjektov neodpovedajú skutočnému vývoju ekonomiky reprezentovaným celkovým HDP a HDP v jednotlivých odvetviach. Korelačná analýza poukazuje na mierny vzťah medzi celkovým indikátorom ekonomického sentimentu a celkovým HDP. V ostatných odvetviach ekonomiky Slovenskej republiky je závislosť sledovaných vzťahov ešte nižšia a p-hodnoty vykazujú nevýznamnosť.

Prečo sa teda očakávania odlišujú od skutočnej ekonomiky? Jedným z dôvodov môže byť oneskorenie očakávaní ekonomických subjektov, ktoré sa napríklad potvrdzuje v odvetví priemyslu, pretože po úprave dát v bakalárskej práci sa prejavuje na zvýšenej závislosti a významnosti p-hodnoty. Ďalším dôvodom, ktorý môže byť zdrojom neexistencie vzťahu môže byť vysvetlený prístupom behaviorálnej ekonómie založenej na vnímaní ekonomických subjektov. Pojem vnímanie podľa psychologického výskumu implikuje subjektívnu alebo kvalitatívnu zložku ľudského rozhodovania sa (Ricciardi, 2008). Vnímanie je jedinečnou interpretáciou konkrétnej situácie, nie presný záznam konkrétnej situácie. Je to veľmi komplexný kognitívny proces, ktorého výsledkom je jedinečný pohľad na svet odlišujúci sa od skutočnej reality (Luthans, 1998). Vnímanie predstavuje selekciu a organizáciu jednotlivých faktorov v prostredí tak, že poskytuje zmysluplné porozumenie a interpretáciu konkrétnej situácie pre danú vnímajúcu individualitu (Hellriegel a kol., 1989). Je to dôležitý faktor pre pochopenie nášho správania sa a faktorov, ktoré ho ovplyvňujú (Ricciardi, 2008). V kontexte práce môžu hodnoty indikátor ekonomického sentimentu poukazovať odlišné vnímanie reality v porovnaní s aktuálnym vývojom definovaným kvantitatívnymi ukazovateľmi

ekonomickej aktivity. Konkrétne, vnímanie subjektov môže ovplyvňovať faktory ako je napr. nezamestnanosť, po zvážení ktorej môžu byť racionálne očakávania vychýlené. Okrem nezamestnanosti to môže byť politická situácia či štátna regulácia v jednotlivých odvetviach, ktorá bráni racionálnemu správaniu.

Ďalším faktorom, ktorý ovplyvňuje ekonomickú aktivitu, ale nemusí sa naplno prejaviť v indikátore sentimentu je postavenie Slovenska ako malej otvorenej ekonomiky. Tým, že má Slovenská republika zahraničných partnerov, preberá na seba povinnosť akceptovať zásady a pravidlá daného systému svetovej ekonomiky, ako uvádza Lacina (2006). Napríklad, hospodárenie Slovenska výrazne ovplyvňuje automobilový priemysel. Táto produkcia je prevažne exportovaná na zahraničné trhy a výrazne ovplyvňuje hodnoty slovenského HDP. Rast svetovej ekonomiky a poptávka po slovenských automobiloch sa nemusí naplno pozitívne prejaviť v očakávaniach ekonomických subjektov na úrovni ekonomiky ako celku a rovnako aj v jednotlivých odvetviach, ktoré sú ovplyvnené ďalšími faktormi.

Vypovedacia schopnosť indikátora ekonomického sentimentu súvisí tiež so zvolenou analýzou. Korelačná analýza je základná metóda, ktorá porovnávajúca časové rady zvolených ukazovateľov v bakalárskej práci. Metóda overuje mieru závislosti indikátora ekonomického sentimentu a jeho jednotlivých častí so skutočnou ekonomikou, teda HDP.

Korelačná analýza ale nie je jediná, ktorá sa pre potreby porovnania indikátora ekonomického sentimentu a HDP mohla využiť. Vhodnou metódou je aplikácia regresnej analýzy a konštrukcia viacrozmerného modelu, kde by bol sentiment jedným z faktorov vysvetľujúci hodnotu HPD Slovenskej republiky. Následne by mohla byť regresná analýza rozšírená o analýzu Grangerovej kauzality, ktorej podstatou je overovať, či zmeny určitej premennej predchádzajú zmene inej premennej. Analýza nevyjadruje, ktorá premenná je príčinou a ktorá následkom, len to, či jedna premenná ovplyvňuje druhú (Korda, 2007).

Ďalším faktorom spôsobujúcim odchýlky je samotná úprava dát, ktorá môže zasahovať do konečných výsledkov. Mierne a nízke závislosti ukazovateľov, ktoré preukázala korelačná analýza, môžu byť dôsledkom úpravy dát, ktoré museli byť pre prípad korelačnej analýzy uskutočnené. Kľúčová úprava spočívala v spriemerovaní dát indikátora ekonomického sentimentu zo štvrtročných hodnôt na hodnoty kvartálne. Okrem spriemerovania dát indikátora ekonomického sentimentu boli tak ako dáta indikátora aj dáta HDP znormované, čo taktiež môže prispievať ku skresleniu výsledkov.

8 Záver

Cieľom bakalárskej práce je odporučiť manažérom používanie indikátora ekonomického sentimentu ako alternatívneho zdroja informácií pre ich rozhodovanie a plánovanie. Pre splnenie tohto cieľa sa analyzuje vzťah indikátora ekonomického sentimentu s reálnou ekonomikou reprezentovanou ukazovateľom HDP. Pozorovania sa realizujú v Slovenskej republike, ktorá predstavuje malú otvorenú ekonomiku.

Výsledky korelačnej analýzy dokazujú, že závislosti vzťahov u jednotlivých odvetví s hodnotami v rozmedzí od -0,2029 do -0,0388 poukazujú na slabú závislosť. U celkového indikátora ekonomického sentimentu hodnota 0,3204 vykazuje miernu závislosť. Mínusové znamienko v jednotlivých odvetviach indikátora naznačuje, že vnímanie reality podnikateľskými subjektmi je opačné, čo neodpovedá predpokladu o racionálnom chovaní subjektov na trhu.

P-hodnoty v jednotlivých odvetviach indikátora sa pohybujú nad hodnotou 0,05, čo vyjadruje nevýznamnosti sledovaných vzťahov. Vzťah celkového indikátora ekonomického sentimentu a ukazovateľa HDP s hodnotou 0,0093, čo je menšie ako hodnota 0,05, vypovedá o miernej závislosti.

Po úprave dát o oneskorenie očakávaní podnikateľských subjektov sa zmeny najviac premietli do indikátora dôvery v priemysle, kedy zvýšená hodnota korelácie (-0,2741) dosahuje takmer miernu závislosť, ale v p-hodnote sa ukázal tento vzťah významný. Problémom ale stále ostáva negatívne znamienko, ktoré neodpovedá ekonomickej realite.

Vývoj očakávaní podnikateľských subjektov sa prirovnáva tiež k investičnej činnosti Slovenskej republiky a k stavu nezamestnanosti v krajine. Hodnoty vykazujú tiež miernu a nízku závislosť. P-hodnota (0,0001) vykazuje významnosť vzťahu len v porovnaní s investičnou aktivitou a len pred úpravou dát o oneskorenie.

Na základe týchto výsledkov je teda možné odporučiť manažérom ako alternatívny zdroj informácií k ich rozhodovaniu a plánovaniu indikátor ekonomického sentimentu v jeho celkovej podobe. V jednotlivých odvetviach výsledky nevykazujú významné vzťahy s reálnym vývojom ekonomiky Slovenskej republiky. Preto sa indikátor dôvery neodporúča ako alternatívny informačný zdroj na úrovni odvetví.

9 Literatúra

AARLE, B., KAPPLER, M., *Economic Sentiment Shocks and Fluctuations in Economic Activity in the Euro Area and the USA* [online]. [cit. 2015-05-10]. Dostupné z: <http://www.intereconomics.eu/archive/year/2012/1/economic-sentiment-shocks-and-fluctuations-in-economic-activity-in-the-euro-area-and-the-usa/>

ALEXY, J., BOROŠ, J., SIVÁK, R. *Manažment ľudských zdrojov a organizačné správanie*, 2004, 256 s. ISBN: 80-89018-59-9

BAZERMAN, M. H., MOORE, D. A. *Judgment in managerial decision making*. 8vyd. Hoboken: Wiley, 2013, 277 s. ISBN 978-1-118-06570-9

BRČÁK, J., SEKERKA, B., *Makroekonomie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, 292 s. ISBN 978-80-7380-245-5.

BUCHHOLZ, T. *Živé myšlenky mrtvých ekonomů*, 1990, 268 s. ISBN: 80-85605-50-3
SIXTA, J., MAČÁT, V. *Logistika – teorie a praxe*, 1. vyd., 2005, 318 s. ISBN: 80-251-0573-3

DĚDEK, O., *Průvodce ekonomickými ukazateli: jak porozumět ekonomii*, 1. vyd. Praha: Scientia, 2002, 247 s. ISBN 80-7183-278-2.

Dosah a vplyv krízy v roku 2009. Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny. [online]. [cit. 2015-04-29]. Dostupné z: http://www.upsvar.sk/media/medialne-spravy/dosah-a-vplyv-krizy-v-roku-2009.html?page_id=13267

DUCHOŇ, B., ŠAFRÁNKOVÁ, J. *Management Integrace tvrdých a měkkých prvků řízení* Praha 2008, 380 s. ISBN: 978-80-7400-003-4

GDP and main components. Eurostat[online]. [Slovensko] [vid.2015-02-10] Dostupné z: <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>

HELLRIEGEL, D., SLOCUM, J., and WOODMAN, R. (1989). *Organizational Behavior*, 5th edition. St. Paul, MN: West Publishing Company.

HINDLS, R., HRONOVÁ, S., SEGER, J. *Statistika pro ekonomy*, 5. vyd. Professional Publishing, 2004, 420 s. ISBN: 80-86419-59-2

HINDLS, R., HRONOVÁ, S., SEGER, J., FISCHER, J. *Statistika pro ekonomy*, 8. vyd. Professional Publishing, 2007, 420 s. ISBN: 978-80-86946-43-6

JANDA, J., *Spořit nebo investovat*, 1. vyd. Praha: Grada publishing, 2011, 168 s. ISBN: 978-80-247-3670-9

KÁBA, B., SVATOŠOVÁ, L. *Statistika*, 1. vyd., 1999, 150 s. ISBN: 80-213-0548-7
KLÍMA, J. *Makroekonomie*, 1. vyd. Praha: Alfa Publishing, 2006, 144 s. ISBN: 80-86851-27-3

KOKAVCOVÁ, D. *Manažment I. - ako plánovať, organizovať a rozhodovať* 1.vyd., 2012, 160 s. ISBN: 978-80-8078-513-0

Konjunkturálne prieskumy. ŠÚSR[online]. [vid.2015-02-15] Dostupné z: http://slovak.statistics.sk/wps/portal/ext/home!/ut/p/b1/04_Sj9CPykssy0xPLMnMz0vMAfGjzOIDzT0tnJwMHQ0s_IJcDTxDHAPcg7xMDA1MTIEKIoEKDHAARwNC-sP1o8BKnn0dPUzMfQwMLHzcTQ08HT1CgywDjY0NHI2hCvBY4eeRn5uqX5AbYZB14qgIAL9TbiU!/dl4/d5/L2dBISEvZ0FBIS9nQSEh/

KORDA, J., *Kauzalita jako metodologický problém ekonomie* [online]. [cit. 2015-05-10]. Dostupné z: <http://nb.vse.cz/kfil/elogos/science/korda2007.pdf>

KOTRBA, T. *Učebnice manažerské komunikace a dovedností* 1.vyd. Znojmo: SOUKROMÁ VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ ZNOJMO s.r.o., 2009, 248 s. ISBN: 978-80-87314-02-9

KUCHARČÍKOVÁ, A., TOKARČÍKOVÁ, E. *Základy ekonomickej teórie*, 1. vyd., 2004, 274 s. ISBN: 80-8070-298-5

LACINA, L. *Makroekonomie otevřené ekonomiky*, 2006, 115 s. ISBN: 80-7157-488-0

LEVY, H., SARNAT, M. *Kapitálové investice a finanční rozhodování*, 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 1999, 924 s. ISBN: 80-7169-504-1

LISÝ, J. a kol. *Dejiny ekonomických teórií – Vývoj ekonomickej vedy*, 2. doplnené a rozšírené vyd. Bratislava: Elita, 1999, 356 s. ISBN: 80-85323-93-1

LUTHANS, F. *Organizational Behavior*, 8th edition. Boston, MA: McGraw-Hill, 1998.

MISHKIN, F. S. *The economics of money, banking, and financial markets*. 5. vyd., Addison-Wesley, 1998, 62 s. ISBN 0-321-01440-5.

MORVAY, K., *Hospodársky vývoj Slovenska v roku 2009* [online] Bratislava: Ekonomický ústav Slovenskej akadémie vied, 2010 [vid.2015-04-17] Dostupné z: http://ekonom.sav.sk/uploads/journals/141_hv_sr_2009_-_slovenska_verzia.pdf

NICKELS, W. G., MCHUGH, J. M., MCHUGH, S. M. *Understanding business*. 5. vyd. Boston: Irwin McGraw-Hill, 1999, 776 s. ISBN 0-256-21980-x.

NOVÝ, I., SURYNEK, A. *Sociologie pro ekonomy a manžery*, 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a. s., 2002, 192s. ISBN: 80-247-0384-X

ONDRUŠEKOVÁ, M., POHORSKÝ, J., *Analýza ziskovosti podnikania v SR za rok 2013*. [online]. [cit. 2015-28-01]. Dostupné z: <http://www.podnikajte.sk/finacie/c/1816/category/finacne-riadenie/article/analiza-ziskovosti-podnikania-v-sr-2013.xhtml>

ONDRUŠEKOVÁ, M., *Hrubá a zisková marža firiem podľa odvetví a krajov v roku 2013*. [online]. [cit. 2015-28-01]. Dostupné z: <http://www.podnikajte.sk/finacie/c/1827/category/finacne-riadenie/article/hruba-a-ziskova-marza-firiem-2013.xhtml>

PALÁT, M. *Statistické zpracování dat* [online]. 2002 [vid.2015-04-10] Dostupné z: <http://www.vuchs.cz/OPVpK/dokumenty/Palat-Statisticke-zpracovani-dat.pdf>

PALÁT, M. *Statistické zpracování dat* [online]. 2002 [vid.2015-04-10] Dostupné z: <http://www.vuchs.cz/OPVpK/dokumenty/Palat-Statistika-2.pdf>

POLÁCH, J., DRÁBEK, J., MERKOVÁ, M., POLÁCH, J., *Reálné a finanční investice*, 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, 280 s. ISBN: 978-80-7400-436-0

Postavenie obchodu [PDF]. Ministerstvo hospodárstva SR, 2001, 64 s. [cit. 17.4.2015]. Dostupné z: http://www.google.sk/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=13&cad=rja&uact=8&ved=0CCsQFjACOAo&url=http%3A%2F%2Fwww.mhsr.sk%2Findex%2Fopen_file.php%3Fext_dok%3D116423%26idc%3D121492&ei=ybQ0VdP0Ds3daoLhgLAP&usg=AFQjCNEEhEy8MgEX7BGuBgckov3faZdBZQ&sig2=aP_0fRpNUHeH0r3yp349QQ

PRAŽSKÁ, L., JINDRA, J., *Obchodní podnikání – Retail management*, 2. vyd. Praha: Management Press, 2002, 876 s. ISBN: 80-7261-059-7

RICCIARDI, V., *The Psychology of Risk: The Behavioral Finance Perspective*. In: Fabozzi, J. F., 2008: Handbook of Finance: Investment Management and Financial Management. Vol. 2, Wiley, 85–111.

RIMARČÍK, M., *Testy štatistických hypotéz (testy štatistickej významnosti)*. 2007 [online]. [cit. 2015-04-21]. Dostupné z: <http://rimarcik.com/navigator/hypotezy.html>

Ročenka slovenského stavebníctva 2008. Ministerstvo výstavby a regionálneho rozvoja Slovenskej republiky [cit. 2015-03-17].

ROGUĽA, P., *Analýza jednotlivých sektorov národného hospodárstva a návrh BSC pre mobilných operátorov* [online]. 2012 [cit. 2015-04-20]. Dostupné z: http://www.pulib.sk/elpub2/FM/Kotulic17/pdf_doc/19.pdf

SIXTA, J., MAČÁT. V., *Logistika: teorie a praxe*. CP Books, 2005, 315s. ISBN 978-80-2510-573-3.

Správa o menovom vývoji v SR v roku 1998 [online]. Bratislava: Národná banka Slovenska, 1999 [vid.2015-04-18]. Dostupné z: http://www.nbs.sk/_img/Documents/_Publikacie%5CVyrocnaSprava%5CSVK1998%5CVS1998_kap02.pdf

Správa o menovom vývoji v SR za rok 2007 [online]. Bratislava: Národná banka Slovenska, 2007 [vid.2015-04-17]. Dostupné z: http://www.nbs.sk/_img/Documents/MPOL%5C2007.PDF

STARZYCZNÁ, H. *Obchodní společnosti*, 1. vyd. Slezská univerzita v Opavě, 2009, 140 s. ISBN: 978-80-7248-555-0

Stav malého a stredného podnikania [online]. Bratislava: Národná agentúra pre rozvoj malého a stredného podnikania, 2003 [vid. 2015-04-20]. Dostupné z: <http://www.sbagency.sk/sites/default/files/stav02sj.pdf>

STEIGAUF, S., *Investiční matematika*. Grada Publishing Praha, 1999.

ŠTOFKOVÁ, J. a kol. *Financie*, 1. vyd., 2005, 212 s. ISBN: 80-8070-501-1

TURANCOVÁ, M., *Asb.sk: Stavebníctvo na Slovensku* [online]. 2008 [cit. 2015-04-20]. Dostupné z: <http://www.asb.sk/aktualne/novinky/stavebnictvo-na-slovensku>

TURECKIOVÁ, M. *Řízení a rozvoj lidí ve firmách*, 1. vyd., Grada Publishing, a. s., 2004, 172 s. ISBN: 80-247-0405-6

VLČEK, J. a kol. *Ekonomie a ekonomika*, 3. vyd. Praha: ASPI, 2005, 560 s. ISBN: 80-7357-103-X

Výročná správa [online]. Bratislava: Národná banka Slovenska, 1999 [vid.2015-04-17]. Dostupné z: http://www.nbs.sk/_img/Documents/_Publikacie/VyrocnaSprava/VSNBS99.pdf

---

Zhodnotenie možností smerovania a podmienok rozvoja priemyselnej výroby v SR po roku 2013 [online] Bratislava: Ministerstvo hospodárstva Slovenskej republiky, 2012 [vid.2015-04-17] Dostupné z:
http://ekonom.sav.sk/uploads/journals/141_hv_sr_2009_-_slovenska_verzia.pdf

Prílohy

Príloha 1 – Konjunkturálny prieskum v stavebníctve

ŠTATISTICKÝ ÚRAD SLOVENSKEJ REPUBLIKY

EV STAV 1 - 12

Registrované ŠÚ SR Č. Vh. 52/15 z 19.6.2014

Vyplnený dotazník doručte
najneskôr do 10. dňa v mesiaci

Ochranu dôverných údajov upravuje
zákon č. 540/2001 Z. z. o štátnej štatistike
Za ochranu dôverných údajov zodpovedá
Štatistický úrad Slovenskej republiky.

Štatistický úrad SR
"konjunkturálne prieskumy"
Miletičova ul. č. 3
824 67 BRATISLAVA 26

tel.: 02/ 502 36 266

fax.: 02/ 555 67 042

e-mail: konju_stav@statistics.sk

KONJUNKTURÁLNY PRIESKUM V STAVEBNÍCTVE za mesiac ..... v roku 2015

Vážená pani riaditeľka, podnikateľka,
Vážený pán riaditeľ, podnikateľ,

konjunkturálny prieskum je zameraný na zhodnotenie súčasnej situácie a určenie ďalšieho predpokladaného vývoja hlavných ekonomických ukazovateľov vo Vašom podniku. Na základe výsledkov z tohoto prieskumu sa z agregovaných údajov zostavujú analytické ekonomické hodnotenia pre vládu SR, medzinárodné porovnania a ďalších užívateľov.

Vypovedacia hodnota výsledkov prieskumu vo veľkej miere závisí od dobrej spolupráce, ktorú nám objektívnymi údajmi a kvalitnými odhadmi vývoja ekonomických ukazovateľov za Váš podnik budete poskytovať. Výsledky prieskumu Vám budú bezplatne zasielané. Pripomíname, že dotazník je dôverný a určený len pre potreby štátnej štatistiky.

Aktuálne výsledky prieskumu i časové rady sú pravidelne uverejňované na oficiálnej stránke Štatistického úradu SR:
<http://portal.statistics.sk>

Ďakujeme Vám za ochotu a spoluprácu.

Ing. Dagmar Blahová
riaditeľka odboru
štatistiky stavebníctva, obchodu a služieb

EV STAV 1 - 12

IČO

Názov a sídlo podniku : .....

Váš názor na každú otázku vyjadrite vyznačením (X) odpovede, ktorá Vám najviac vyhovuje.

1. Aký bol trend Vašej stavebnej aktivity za posledné tri mesiace?	rastúci ➔ ☐ 1	bez zmeny ➔ ☐ 2	klesajúci ➔ ☐ 3
2. Ktoré faktory v súčasnosti obmedzujú Vašu produkciu?	žiadne nedostatočný dopyt poveternostné podmienky nedostatok zamestnancov nedostatok materiálu a / alebo mechanizmov finančné obmedzenia iné bariéry (uveďte aké)		☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐ 6 ☐ 7
3. Považujete súčasnú celkovú úroveň Vašich objednávok za:	viac ako dostatočnú ➔ ☐ 1	dostatočnú, primeranú sezóne ➔ ☐ 2	nedostatočnú ➔ ☐ 3
4. Očakávate, že počet zamestnancov Vašej firmy v nasledujúcich troch mesiacoch bude:	rásť ➔ ☐ 1	bez zmeny ➔ ☐ 2	klesať ➔ ☐ 3
5. Očakávate, že ceny Vašej produkcie v nasledujúcich troch mesiacoch budú:	rásť ➔ ☐ 1	bez zmeny ➔ ☐ 2	klesať ➔ ☐ 3
6. Na koľko mesiacov predpokladáte, že na základe objednávok (pri normalnej pracovnej dobe) máte zabezpečenú prácu :	..... mesiacov		
7. Vaša ekonomická situácia v porovnaní s predchádzajúcim mesiacom sa:	zlepši ➔ ☐ 1	nezmení ➔ ☐ 2	zhorší ➔ ☐ 3
8. Očakávate, že stavebná aktivita Vašej firmy v nasledujúcich troch mesiacoch bude:	rásť ➔ ☐ 1	bez zmeny ➔ ☐ 2	klesať ➔ ☐ 3

Uveďte krátky komentár k Vašej ekonomickej situácii, resp. k celkovej situácii v sektore stavebníctva :

Odoslané dňa:	Meno zástupcu vedenia podniku :	Dotazník vyplní :
Pečiatka :	Podpis:	Číslo telefónu : Číslo faxu : E-mail :

Príloha 2 – Konjunkturálny prieskum v priemysle

ŠTATISTICKÝ ÚRAD SLOVENSKEJ REPUBLIKY

EV PRIEM 1 - 12

Registované ŠÚ SR Č.Vk 51/15 z 19. 6. 2014

Vyplnený dotazník doručte
najneskôr do 10. dňa v mesiaci

Ochranu dôverných údajov upravuje
zákon č. 540/2001 Z. z. o štátnej štatistike
Za ochranu dôverných údajov zodpovedá
Štatistický úrad Slovenskej republiky.

Štatistický úrad SR
"konjunkturálne prieskumy"
Miletičova ulica č. 3
824 67 BRATISLAVA 26

tel.: 02/502 36 311
fax: 02/55 56 70 42

e-mail: konju_prie@statistics.sk

KONJUNKTURÁLNY PRIESKUM V PRIEMYSLE za mesiac 2015

Vážená pani riaditeľka, podnikateľka,
Vážený pán riaditeľ, podnikateľ,

konjunkturálny prieskum je zameraný na zhodnotenie súčasnej situácie a určenie ďalšieho predpokladaného vývoja hlavných ekonomických ukazovateľov vo Vašom podniku. Na základe výsledkov z tohoto prieskumu sa z agregovaných údajov zostavujú analytické ekonomické hodnotenia pre vládu SR, medzinárodné porovnania a ďalších užívateľov.

Vypovedacia hodnota výsledkov prieskumu vo veľkej miere závisí od dobrej spolupráce, ktorú nám objektívnymi údajmi a kvalitnými odhadmi vývoja ekonomických ukazovateľov za Váš podnik budete poskytovať. Výsledky prieskumu Vám budú bezplatne zasielané. Pripomíname, že dotazník je dôverný a určený len pre potreby štátnej štatistiky.

Aktuálne výsledky prieskumu i časové rady sú pravidelne uverejňované na oficiálnej stránke Štatistického úradu SR:
<http://www.statistics.sk>

Ďakujeme Vám za ochotu a spoluprácu.

Ing. Dagmar Blahová, v. r.
riaditeľka odboru
štatistiky stavebníctva, obchodu a služieb

EV PRIEM 1 - 12

IČO

Názov a sídlo podniku : _____

Váš názor na každú otázku vyjadrite vyznačením (X) odpovede, ktorá Vám najviac vyhovuje.		
1. Aký bol trend Vašej priemyselnej produkcie za posledné tri mesiace?	↓ ☐ 1 ↓ ☐ 2 ↓ ☐ 3	1
2. Považujete súčasnú ošikovú úroveň Vašich objednávok za:	viac ako dostatočnú ↓ ☐ 1 dostatočnú, primeranú sezónne → ☐ 2 nedostatočnú ↓ ☐ 3	2
3. Považujete súčasnú ošikovú úroveň Vašich objednávok na export za:	viac ako dostatočnú ↓ ☐ 1 primeranú sezónne → ☐ 2 nedostatočnú ↓ ☐ 3 nevyrábate na export ☐ 4	3
4. Považujete Vaše súčasné zásoby hotových výrobkov za:	príliš veľa ↓ ☐ 1 primerané sezónne → ☐ 2 príliš málo ↓ ☐ 3	4
5. Aký bude trend Vašej priemyselnej produkcie v nasledujúcich troch mesiacoch?	↓ ☐ 1 ↓ ☐ 2 ↓ ☐ 3	5
6. Očakávate, že ceny Vašich výrobkov v nasledujúcich troch mesiacoch budú:	↓ ☐ 1 ↓ ☐ 2 ↓ ☐ 3	6
7. Očakávate, že počet zamestnancov Vašej firmy v nasledujúcich troch mesiacoch bude:	↓ ☐ 1 ↓ ☐ 2 ↓ ☐ 3	7
1 - IV štvrťrok 2015 (január, apríl, júl, október)		
8. Ktoré faktory v súčasnosti obmedzujú Vašu produkciu?	Zachrá nedostatočný dopyt nedostatok zamestnancov nedostatok výrobných zariadení a surovín finančné obmedzenia iné bariéry (uveďte aké) _____	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐ 6
9. Považujete, vzhľadom na získané zákazky a zmeny dopytu na nasledujúce mesiace, Vašu súčasnú produkčnú kapacitu za:	viac ako dostatočnú ↓ ☐ 1 dostatočnú → ☐ 2 nedostatočnú ↓ ☐ 3	9
10. Na koľko mesiacov predpokladáte, že na základe objednávok máte zabezpečenú produkciu:		mesiacov 10
11. Myslite si, že dopyt po Vašej produkcii na základe nových objednávok za posledné tri mesiace mal trend:	↓ ☐ 1 ↓ ☐ 2 ↓ ☐ 3	11
12. Myslite si, že Vaš export na nasledujúce tri mesiace bude mať trend:	↓ ☐ 1 ↓ ☐ 2 ↓ ☐ 3 nevyrábate na export ☐ 4	12
13. Aká je súčasná úroveň využitia výrobných kapacít vo Vašej firme (v % plnej kapacity)?	do 30 ☐ 1 31 - 40 ☐ 2 41 - 50 ☐ 3 51 - 60 ☐ 4 61 - 70 ☐ 5 71 - 80 ☐ 6 81 - 90 ☐ 7 91 - 100 ☐ 8 nad 100 ☐ 9	13
Aká bola Vaša pozícia v konkurenčnom prostredí v posledných troch mesiacoch?		
14. na domácom trhu:	stúpajúca sa ↓ ☐ 1 stabilná → ☐ 2 zhoršujúca sa ↓ ☐ 3	14
15. na trhu EÚ:	↓ ☐ 1 ↓ ☐ 2 ↓ ☐ 3	15
16. na trhu mimo EÚ:	↓ ☐ 1 ↓ ☐ 2 ↓ ☐ 3	16

Uveďte krátky komentár k Vašej ekonomickej situácii, resp. k ošikovej situácii vo Vašom odvetví :

Odoslané dňa:	Meno zástupcu vedenia podniku :	Dotazník vyplnil :
Pečiatka :	Podpis:	Číslo telefónu : Číslo faxu : E-mail :

Príloha 3 – Konjunkturálny prieskum v obchode

ŠTATISTICKÝ ÚRAD SLOVENSKEJ REPUBLIKY

EV OB 1 - 12

Registrovane ŠÚ SR Č. Vlk 53/15 z 19.6.2014

Vyplnený dotazník doručte
najneskôr do 10. dňa v mesiaciOchranu dôverných údajov upravuje
zákon č. 540/2001 Z. z. o štátnej štatistike.
Za ochranu dôverných údajov zodpovedá
Štatistický úrad Slovenskej republiky.Štatistický úrad SR
"konjunkturálne prieskumy"
Miletičova ul. č. 3
824 67 BRATISLAVA 26tel.: 02/502 36 321
fax.: 02/ 555 67 042

e-mail: KONJU_OBCH@statistics.sk

KONJUNKTURÁLNY PRIESKUM V OBCHODE za mesiac 2015

Vážená pani riaditeľka, podnikateľka,
Vážený pán riaditeľ, podnikateľ,

konjunkturálny prieskum je zameraný na zhodnotenie súčasnej situácie a urbenie ďalšieho predpokladaného vývoja hlavných ekonomických ukazovateľov vo Vašom podniku. Na základe výsledkov z tohoto prieskumu sa z agregovaných údajov zostavujú analytické ekonomické hodnotenia pre vládu SR, medzinárodné porovnania a ďalších užívateľov.

Vypovedacia hodnota výsledkov prieskumu vo veľkej miere závisí od dobrej spolupráce, ktorú nám objektívnymi údajmi a kvalitnými odhadmi vývoja ekonomických ukazovateľov za Váš podnik budete poskytovať. Výsledky prieskumu Vám budú bezplatne zasielané. Pripomíname, že dotazník je dôverný a určený len pre potreby štátnej štatistiky.

Aktuálne výsledky prieskumu i časové rady sú pravidelne uverejňované na oficiálnej stránke Štatistického úradu SR: <http://www.statistics.sk>

Ďakujeme Vám za ochotu a spoluprácu.

Ing. Dagmar Blahová, v.r.
riaditeľka odboru
štatistiky stavebníctva, obchodu a služieb

EV OB 1 - 12

IČO

Názov a sídlo podniku: .....

Váš názor na každú otázku vyjadrite vyznačením (X) odpovede, ktorá Vám najviac vyhovuje.

1. Považujete vývoj vašich podnikateľských aktivít za posledné tri mesiace za:	☐ rastúci ☐ zostal bez zmeny ☐ klesajúci	1
2. Považujete vaše zásoby tovarov za:	☐ príliš vysoké ☐ primerané sezóne ☐ príliš nízke	2
3. Očakávate, že vaše požiadavky na dodávateľov v nasledujúcich troch mesiacoch budú:	☐ rásť ☐ bez zmeny ☐ klesať	3
4. Očakávate, že vaše podnikateľské aktivity v nasledujúcich troch mesiacoch budú:	☐ rásť ☐ zostať bez zmeny ☐ klesať	4
5. Očakávate, že počet zamestnancov v nasledujúcich troch mesiacoch bude:	☐ rásť ☐ bez zmeny ☐ klesať	5
6. Očakávate, že ceny vašich tovarov v nasledujúcich troch mesiacoch budú:	☐ rásť ☐ bez zmeny ☐ klesať	6
7. Očakávate, že vaše tržby v nasledujúcich troch mesiacoch budú:	☐ rásť ☐ bez zmeny ☐ klesať	7
8. Ktoré faktory v súčasnosti obmedzujú rast vašich podnikateľských aktivít?	1 žiadne 2 nízky dopyt 3 konkurencia 4 vysoké prevádzkové náklady 5 nevyhovujúca veľkoobchodná distribúcia 6 nedostatok kvalifikovaných zamestnancov 7 legislatíva 8 iné bariéry (uvedte aké)	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐ 6 ☐ 7 ☐ 8

Uvedte krátky komentár k vašej ekonomickej situácii, resp. k celkovej situácii v sektore obchodu:

Odoslané dňa:	Meno zástupcu vedenia podniku:	Dotazník vyplnil:
Pečiatka:	Podpis:	Číslo telefónu : Číslo faxu: E-mail:

Príloha 4 – Konjunkturálny prieskum v službách

ŠTATISTICKÝ ÚRAD SLOVENSKEJ REPUBLIKY

EV VTS 1 - 12

Registrované ŠÚ SR Č. Vlk 54/15 z 19.6.2014

**Vyplnený dotazník doručte
najneskôr do 10. dňa v mesiaci**

Ochranu dôverných údajov upravuje
zákon č. 540/2001 Z. z. o štátnej štatistike
Za ochranu dôverných údajov zodpovedá
Štatistický úrad Slovenskej republiky.

Štatistický úrad SR
"konjunkturálne prieskumy"
Miletičova ul. č. 3
824 67 BRATISLAVA 26

tel.: 02/ 502 36 266

fax.: 02/ 555 67 042

e-mail: konju_sluz@statistics.sk

KONJUNKTURÁLNY PRIESKUM VO VYBRANÝCH ODVETVIACH SLUŽIEB za mesiac ..... v roku 2015

Vážená pani riaditeľka, podnikateľka,
Vážený pán riaditeľ, podnikateľ,

konjunkturálny prieskum je zameraný na zhodnotenie súčasnej situácie a určenie ďalšieho predpokladaného vývoja hlavných ekonomických ukazovateľov vo Vašom podniku. Na základe výsledkov z tohoto prieskumu sa z agregovaných údajov zostavujú analytické ekonomické hodnotenia pre vládu SR, medzinárodné porovnania a ďalších užívateľov.

Vypovedacia hodnota výsledkov prieskumu vo veľkej miere závisí od dobrej spolupráce, ktorú nám objektívnymi údajmi a kvalitnými odhadmi vývoja ekonomických ukazovateľov za Váš podnik budete poskytovať. Výsledky prieskumu Vám budú bezplatne zasielané. Pripomíname, že dotazník je dôverný a určený len pre potreby štátnej štatistiky.

Aktuálne výsledky prieskumu i časové rady sú pravidelne uverejňované na oficiálnej stránke Štatistického úradu SR: <http://www.statistics.sk>

Ďakujeme Vám za ochotu a spoluprácu.

Ing. Dagmar Blahová
riaditeľka odboru
štatistiky stavebníctva, obchodu a služieb

EV VTS 1-12

IČO

Názov a sídlo podniku : .....

Váš názor na každú otázku vyjadrite vyznačením (X) odpovede, ktorá Vám najviac vyhovuje.				
1. Považujete vývoj Vašej podnikateľskej situácie za posledné tri mesiace za:	↑ zlepšeny ☐ 1	→ nezmeneny ☐ 2	↓ zhoršeny ☐ 3	1
2. Považujete vývoj dopytu (tržieb) po Vašich službách za posledné tri mesiace za:	↑ rastúci ☐ 1	→ bez zmeny ☐ 2	↓ klesajúci ☐ 3	2
3. Očakávate, že dopyt po Vašich službách v nasledujúcich troch mesiacoch bude:	↑ rastúci ☐ 1	→ bez zmeny ☐ 2	↓ klesajúci ☐ 3	3
4. Myslite si, že počet zamestnancov Vašej firmy v posledných troch mesiacoch:	↑ rástol ☐ 1	→ nemenil sa ☐ 2	↓ klesal ☐ 3	4
5. Očakávate, že počet zamestnancov Vašej firmy v nasledujúcich troch mesiacoch bude:	↑ rástť ☐ 1	→ bez zmeny ☐ 2	↓ klesať ☐ 3	5
6. Očakávate, že ceny Vašich služieb v nasledujúcich troch mesiacoch budú:	↑ rástť ☐ 1	→ bez zmeny ☐ 2	↓ klesať ☐ 3	6
7. Ktoré faktory v súčasnosti obmedzujú Vaše podnikateľské zámery ?	žiadne ☐ 1 nedostatočný dopyt ☐ 2 nedostatok zamestnancov ☐ 3 nedostatočné priestory a/alebo zariadenia ☐ 4 finančné obmedzenia ☐ 5 iné bariéry (uveďte aké) ..... ☐ 6			7
8. V prípade rozšírenia dopytu mohli by ste so súčasnými zdrojmi rozšíriť aj ponuku Vašich služieb?		áno ☐ 1 nie ☐ 2		8
Ak áno, uveďte, o koľko %				

Uveďte krátky komentár k Vašej ekonomickej situácii, resp. k celkovej situácii v sektore služieb :

Odoslané dňa:	Meno zástupcu vedenia podniku :	Dotazník vyplnil :
Pečiatka :	Podpis:	Číslo telefónu : Číslo faxu : E-mail :